

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain, mielenterveyslain, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kuolemansyyn selvittämisestä annettua lakia, mielenterveyslakia, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annettua lakia sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annettua lakia.

Esityksen tarkoituksena on siirtää lääninhallituksilla ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla aiemmin olleet oikeuslääkintään ja oikeuspsykiatriaan liittyvät tehtävät Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseen.

Tavoitteena on parantaa oikeuslääketieteellisen kuolemansyynselvittämistoiminnan koordinoitua nykyisestä ja näin taata toi-

minnan laadullisesti asianmukainen jatkuvuus myös tulevaisuudessa. Lisäksi tavoitteena on järjestää oikeuspsykiatristen tutkimusten ja hoidon viranomaistehtävät tarkoituksenmukaisella tavalla sekä saada tutkimuksellista ja mielenterveystyöhön, erityisesti oikeuspsykiatristen potilaiden hoidon suunnitteluun ja toteuttamiseen, liittyvää hyötyä.

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	4
1. Johdanto	4
2. Nykytila.....	5
2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö.....	5
Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen	5
Oikeuspsykiatriset tutkimukset ja hoito.....	6
2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö	7
Ruotsi.....	7
Norja	7
Tanska	8
Saksa	8
Iso-Britannia	9
2.3. Nykytilan arviointi.....	9
Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen	9
Oikeuspsykiatriset tutkimukset ja hoito.....	11
3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset.....	11
3.1. Tavoitteet	11
Oikeuslääkintä	11
Oikeuspsykiatria.....	12
3.2. Toteuttamisvaihtoehdot ja niiden arviointi	12
Aluekeskus- ja valtion aluehallintomalli	12
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto oikeuslääkintäpalveluiden tuottajana	12
Yliopistolaitoksiin perustuva malli	13
Oikeuslääkinnän keskushallintomalli.....	13
Terveiden ja hyvinvoinnin laitos oikeuslääketieteellisen ruumiinavaustoiminnan organisoijana.....	13
Arvioita eri vaihtoehtojen taloudellisista vaikutuksista.....	13
Oikeuspsykiatria.....	14
3.3. Keskeiset ehdotukset.....	14
Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen	15
Oikeuspsykiatriset tutkimukset ja hoito.....	15
4. Esityksen vaikutukset	15
4.1. Taloudelliset vaikutukset	15
4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	16
5. Asian valmistelu	17
5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	17
5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	17
6. Riippuvuus muista esityksistä.....	18

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	19
1. Lakiehdotusten perustelut	19
1.1. Laki kuolemansyyn selvittämisestä	19
1.2. Mielensterveyslaki	20
1.3. Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta	23
1.4. Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta	23
2. Tarkemmat säännökset ja määräykset	23
3. Voimaantulo	23
LAKIEHDOTUKSET	25
Laki kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain muuttamisesta	25
Laki mielensterveyslain muuttamisesta	27
Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain muuttamisesta	34
Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain muuttamisesta	36
LIITE	37
RINNAKKAISTEKSTIT	37
Laki kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain muuttamisesta	37
Laki mielensterveyslain muuttamisesta	41
Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain muuttamisesta	55
Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain muuttamisesta	57

YLEISPERUSTELUT

1. Johdanto

Oikeuslääkinnän organisointia aiemmin pohtinut työryhmä esitti joulukuussa 2007, että oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten järjestämisvastuu siirrettäisiin lääninhallituksilta Kansanterveyslaitokseen (STM 2007:64). Työryhmän ehdotusten mukaisesti tehtävien siirto on tarkoitus toteuttaa vuoden 2010 alusta alkaen, ajankohdan valinnan perusteena muun muassa 2009 alussa toteutettu Kansanterveyslaitoksen ja Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen yhdistäminen Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseksi ja toisaalta lääninhallitusten muuttaminen aluehallintovirastoiksi 2010. Tehtävien siirron valmistelua on jatkettu uudessa työryhmässä (STM 2009:31). Oikeuslääketieteellisten kuolemansyyn selvitysten ohella on selvitetty myös oikeuspsykiatristen tehtävien siirto Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen.

Tavoitteena on organisoimalla oikeuslääkintään ja oikeuspsykiatriaan liittyvät tehtävät Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen tukea alan asiantuntemuksen kehittämistä, vaikuttavuuden parantamista ja resurssien tehokasta hyödyntämistä.

Oikeuslääkinnän ja oikeuspsykiatrian tehtävät siirtyvät Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen lääninhallituksilta sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta. Tehtävien uudelleenorganisointi käsittää oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen ja oikeuspsykiatriaan liittyviä tehtäviä.

Oikeuslääketieteelliset tehtävät ovat valtion hallinnossa jakautuneet siten, että lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastot vastaavat oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvästä ruumiinavaustoiminnasta. Lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastoissa toimivat lääninoikeuslääkärit tekevät pääosan oikeuslääketieteellisistä ruu-

miinavauksista. Lääninhallitusten ja yliopistojen välisten sopimusten perusteella oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia tehdään myös yliopistoissa.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto vastaa mielentilatutkimusten järjestämisestä, antaa tuomioistuimelle rikoksista epäiltyjen tai syytettyjen syyntakeisuutta ja vaarallisuutta koskevat lausunnot, määrää mielentilansa takia rangaistukseen tuomitsematta jätetyt oikeuspsykiatriset potilaat tahdosta riippumattomaan hoitoon sekä määrää potilaiden hoitopaikan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tekee alkoholi- ja huumausainemäärityksiä sekä isyystutkimuksia.

Lähtökohtana on ollut, että siirrot toteutetaan siten, että niistä ei aiheudu häiriötä toiminnalle. Siirtyvä henkilöstö siirtyisi ehdotuksen mukaan vanhoihin ehdoin organisaatiosta toiseen ja toiminta jatkuisi alkuvaiheessa pääosin entisissä toimipaikoissa. Oikeuspsykiatrinen toiminta siirtyisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Helsingin toimipisteeseen. Tehtävien siirron jälkeen Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ryhtyisi selvittämään laajemmin toiminnan uudelleenorganisoinnin malleja. Niiden virkojen, joita ei siirretä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen, osalta tarkoituksena on siirtää nyt käytettävissä olevaa työpanosta henkilötyövuosina vastaava määräraha.

Oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suuri oikeuslääkärikohtainen määrä on tällä hetkellä ongelma. Nyt huomattava osa avauksista tehdään varsinaisen virkapalkkaperusteisen työn lisäksi palkkioperusteisesti. Oikeuslääkärikohtainen virkapalkkaperusteinen avausmäärä on tällä hetkellä seitsemän avausta viikossa.

Pidemmän aikavälin tavoitteena tulisi olla oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten määrän hallittu vähentäminen, sillä nyt lähes 25 prosentille vainajista tehdään oikeuslääke-

tieteellinen ruumiinavaus. Määrä on huomattavasti korkeampi kuin monissa Länsi-Euroopan maissa. Jatkossa tulisi pohtia, missä tapauksissa oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittaminen on perusteltua.

Uudistuksessa on otettu huomioon valtion aluehallinnon kehittämishanke ja esityksessä ehdotetaan tehtäväksi sen edellyttämät muutokset nyt käsillä olevaan lainsäädäntöön.

2. Nykytila

2.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen

Kuolemansyyn selvittämisestä säädetään kuolemansyyn selvittämisestä annetussa laissa (459/1973). Kuoleman olosuhteet määräävät, tapahtuuko kuolemansyyn selvittäminen lääketieteellisen vai oikeuslääketieteellisen järjestelmän mukaisesti. Oikeuslääketieteellisestä kuolemansyyn selvittämisestä vastaa poliisi. Lain mukaan poliisin on suoritettava tutkimus kuolemansyyn selvittämiseksi silloin, kun kuoleman ei tiedetä aiheutuneen sairaudesta tai kun vainaja ei viimeisen sairautensa aikana ole ollut lääkärin hoidossa, kuoleman on aiheuttanut rikos, tapaturma, itsemurha, myrkytys, ammattitauti tai hoito-ominaisuus tai on syytä epäillä, että kuolema on aiheutunut jostain edellä mainitusta syystä sekä kun kuolema on muuten tapahtunut yllättävästi. Valtaosassa näistä tapauksista poliisi määrää tehtäväksi oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen.

Oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suorittaminen on lääninhallitusten vastuulla. Oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia tekevät lääninhallitusten sosiaali- ja terveysosastoissa työskentelevät lääninoikeuslääkärit. Osan oikeuslääketieteellisistä ruumiinavauksista tekevät yliopistojen oikeuslääkärit lääninhallitusten ja yliopistojen välisiin sopimuksiin perustuen. Ruumiinavaukset tehdään pääsääntöisesti sairaanhoitopiirien tiloissa, mutta osa avauksista tehdään yliopistojen oikeuslääketieteen tiloissa. Lääninhallitukset ovat tehneet sairaanhoitopiirien kanssa sopimuksia tilojen käytöstä. Näihin sopimuksiin sisältyy myös ruumiinavausavustajien

työpanosta, koska lääninhallitusten palkkalistoilla ei ole ruumiinavausavustajia. Sopimuksiin sisältyy lisäksi muun muassa vainajien säilytys, siivous, histologinen näytevalmistus sekä tarvittavat käyttötarvikkeet. Sopimusten sisältö vaihtelee alueittain.

Vuonna 2008 tapahtuneista 48 982 kuolemantapauksesta tehtiin 24,9 prosentissa (12 215) oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus. Suomessa on 45 oikeuslääketieteen erikoislääkäreitä. Heistä alle 63-vuotiaita on 33. Oikeuslääkäreistä 18 toimii lääninoikeuslääkärin tehtävissä ja seitsemän yliopistoissa opetus ja tutkimustehtävissä. Lisäksi yliopistoissa oli kesäkuussa 2009 kuusi oikeuslääketieteeseen erikoistuvaa lääkäriä.

Lääninoikeuslääkäreiden palkat maksetaan valtiovarainministeriön lääninhallitusten toimintamenot momentilta (28.01.10), samoin lääninhallituksissa työskentelevän tukihenkilöstön eli toimisto- ja osastosihteerien palkkakustannukset. Momentilta 33.02.20 oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menot (arviomääräraha) maksetaan kaikki oikeuslääketieteellisen ruumiinavaustoiminnan sopimusperusteiset menot, joihin sisältyy myös muun muassa ruumiinavausavustajien työn korvaaminen. Samalta momentilta maksetaan lääninoikeuslääkäreille maksettavat avauspalkkiot: ruumiinavausten ylittäessä seitsemän avausviikossa on lääninoikeuslääkärillä ollut oikeus laskuttaa oikeuslääkeopillisista tutkimuksista suoritettavista korvauksista annetun asetuksen (862/2004) mukainen palkkio.

Lääninhallituksen oikeuslääkinnän viranomaistehtäviin kuuluu poliisin määräämien oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suorittamisen ohella ruumiinavauslupien antaminen, kuolemansyyn selvityksen ohjaus ja valvonta sekä avauspaikkojen hyväksyntä alueellaan, kuolintodistusten ja muiden kuolemansyynselvitysasiakirjojen tarkastus, terveydenhuollon kantelut, vastaanottotarkastukset, oikeuslääketieteen asiantuntijatehtävät ja lausunnot eri viranomaisille, oikeudessa todistaminen, valmiusasiat sekä kliinisen toiminnan ohjaus ja valvonta. Lääninhallitus voi myös tietyin edellytyksin antaa määräyksen oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamiseksi.

Oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten

määrä on kasvanut lähes kaksinkertaiseksi viimeisen 30 vuoden aikana. Samaan aikaan lääketieteellisten avausten määrä on vähentynyt lääketieteen tutkimusmenetelmien kehittymisen ja diagnoosien tarkentumisen myötä. Oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten lisääntymiseen ovat vaikuttaneet useat väestössä ja yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset. Suuret ikäluokat ovat ikääntyneet ja päihteiden käyttö on lisääntynyt eri ikäryhmissä. Suuri osa vanhuksista asuu ja myös kuolee yksin kotona. Nämä kuolemat tulevat usein esimerkiksi tapaturmaisen kuoleman mahdollisuuden tai muiden olosuhteisiin liittyneiden seikkojen vuoksi oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvitykseen. Iäkkäille henkilöille tehdään nykyisin myös runsaasti vaativia toimenpiteitä ja hoitoprosessit ovat kaiken kaikkiaan terveydenhuollossa monitukkaistuneet. Potilaan menehtyessä pitkien ja aktiivisten hoitojen jälkeen hoitohenkilökunta pitää usein oikeuslääketieteellistä kuolemansyyn selvittämistä oman oikeusturvansa kannalta tarpeellisena. Omaisilla on myös lisääntyvässä määrin halua selvittää hoidon asianmukaisuutta terveydenhuollossa, minkä vuoksi oikeuslääketieteellistä kuolemansyyn selvittämistä on usein pidetty tarpeellisena. Lääkärin suuri vaihtuvuus terveydenhuollon toimintayksiköissä vaikeuttaa vainajan terveydentilan tuntevan lääkärin löytämistä kuolintodistuksen kirjoittamista varten. Poliisi antaa näissä tapauksissa usein ruumiinavausmääräyksen kuolemansyyn selvittämiseksi.

Oikeuspsykiatriset tutkimukset ja hoito

Rikoksesta syytetyn ja rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoidosta tahdosta riippumatta sekä rikoksesta syytetyn mielentilan tutkimisesta säädetään muun ohella mielenterveyslaissa (1116/1990). Lain mukaan mielenterveyden ohjaus ja valvonta läänin alueella kuuluu lääninhallituksille. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ohjaa lääninhallitusten ohjaus- ja valvontatoimintaa. Asiantuntijavirastona toimii Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksessa oikeuspsykiatria on toiminut omana itsenäisenä prosessinaan vuoden 2008 loppuun asti. Vuoden 2009 alusta lukien Terveydenhuol-

lon oikeusturvakeskus ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus yhdistyivät Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi. Tässä yhteydessä oikeuspsykiatrian tehtävät liitettiin osaksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston Luvat-prosessia, jossa se toimii omana tehtäväalueenaan.

Tuomioistuimien voi määrätä rikoksesta syytetyn ja tietyin edellytyksin myös epäillyn mielentilatutkimukseen. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston oikeuspsykiatrian tehtäväalueella koordinoidaan mielentilatutkimustoimintaa ja vaarallisuuden arviointia. Tähän sisältyy mielentilatutkimusten kokonaistilanteen seuranta sekä muun muassa tutkimuspaikkojen jonotilanteen, tutkijaresursien, tutkimusaikojen ja tutkimuskustannusten seuranta. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston oikeuspsykiatrian tehtäväalueella päätetään kunkin tutkittavan tarkoituksenmukaisesta tutkimuspaikasta, tutkittavan poistamisesta tutkimusyksiköstä ja tutkimusajan pidentämisestä sekä huolehditaan tutkimustoimintaan liittyvästä kirjeenvaihdosta tutkittaville, tutkimusyksiköille, vankiloille, poliisille ja tarvittaessa muille tahoille.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa toimii oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta. Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan keskeisenä tehtävä on huolehtia yhdenmukaisesta syyntakeisuuden ja vaarallisuuden arvioinnista sekä lausuntojen laadusta. Lautakunnassa käsiteltäviä asioita ovat tuomioistuimille annettavat mielentilalausunnat ja lausunnot vaarallisuudesta, asiakirjoihin perustuvat lausunnot mielentilasta, psykiatriseen hoitoon tai kehitysvammaisten erityishuoltoon määrääminen mielentilatutkimuksen jälkeen sekä tällaisen hoidon tai huollon lopettamisesta päättäminen. Jos mielentilatutkimuksen jälkeen edellytykset hoitoon määräämiseen ovat olemassa, lautakunta määrää syytetyn tahdosta riippumattomaan psykiatriseen hoitoon tai kehitysvammaisten erityishuoltoon. Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta kokoontuu viikoittain. Näin pyritään varmistamaan mielentilalausuntojen ja muiden oikeuspsykiatristen asioiden ja päätösten nopea ja joustava käsittely.

Jos mielentilatutkimusta ei ole tehty ja tuomioistuin jättää syytetyn mielentilansa vuok-

si rangaistukseen tuomitsematta, tuomioistuimen tulee saattaa kysymys syytetyn hoidon tarpeesta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston selvitettäväksi. Jos edellytykset tahdosta riippumattomaan hoitoon ovat olemassa, oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan on määrättävä henkilö hoitoon.

Mielenterveyslakiin on vastikään lisätty uusi hoitoseuraamusten kansainvälistä täytäntöönpanoa koskeva luku. Kansainvälisiä hoitoseuraamuksia ovat toisaalta Suomessa ulkomaalaiselle määrättyt seuraamukset ja toisaalta suomalaiselle ulkomailla määrättyt seuraamukset. Ennen kuin oikeusministeriö päättää vieraassa valtiossa määrätyn hoitoseuraamuksen täytäntöönpanosta Suomessa, sen on hankittava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston lausunto. Jos Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto katsoo, että hoitoseuraamuksen täytäntöönpano ei ole perusteltua hoidon tarkoituksen saavuttamiseksi, sitä ei saa määrätä täytäntöönpantavaksi Suomessa. Jos taas Suomessa hoitoseuraamukseen määrätty on vieraan valtion kansalainen tai hänellä on vieraassa valtiossa kotipaikka, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston on yhteistyössä oikeusministeriön kanssa selvitettävä, onko hoitoseuraamus Suomen ja vieraan valtion kanssa tehdyn sopimuksen nojalla mahdollista siirtää pantavaksi täytäntöön vieraassa valtiossa.

2.2. Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsi

Ruotsissa oikeuslääkinnän ja oikeuspsykiatrian tehtävät on organisoitu Rättsmedicinalverket-virastoon. Rättsmedicinalverketissä on oikeuslääketieteen, oikeuspsykiatrian, oikeuskemian ja oikeusgenetiikan yksiköt. Kaikkiaan henkilökuntaa on noin 370 yhdeksässä toimipisteessä. Rättsmedicinalverketissä on pääjohtaja, hallitus, johtavaa henkilökuntaa, kanslia ja tutkimus- ja kehittämissyksikkö sekä laatu- ja kehittämisneuvosto.

Oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suorittamiseksi yliopistolaitosten yhteydessä on erilliset kanslia- ja laboratoriohenkilökunnat yliopiston ja oikeuslääkäriaseman tarpei-

siin; lääkärit ovat usein yhteisiä. Oikeuslääketieteen laitoksissa tehdään vuosittain yhteensä noin 5 500 oikeuslääketieteellistä ruumiinavausta, mikä vastaa noin kuutta prosenttia kaikista kuolleista. Elävien henkilöiden väkivaltaan ja esimerkiksi raiskausepäilyihin liittyviä lääketieteellisiä tutkimuksia tehdään noin 1 200. Lisäksi annetaan 500–600 lausuntoa oikeusistuimille ja syyttäjille. Oikeuslääketieteellisissä ruumiinavauksissa jakauma on tyypillisesti seuraava: väkivaltarikoksia 100, tapaturmia 1 400, itsemurhia 1 100 ja tautikuolemia 2 900.

Oikeudellinen organisaatio (Justitieombudsman ja Justitiekansler) valvoo toimintaa. Sosiaaliministeriö valvoo lääkärikuntaa ja muuta hoitoalan henkilöstöä. Valvonta- ja kurinpitovastuun jakautuminen ei Ruotsissa ole ollut aivan selvä. Erityisesti esille on noussut kysymyksiä uusien valvontaorganisaatioiden tarpeesta, nykyisten organisaatioiden työnjaosta ja tehtävistä sekä oikeuslääkärin roolista. Tehdyissä selvityksissä on kuitenkin tultu siihen tulokseen, että oikeuslääkintä ei tarvitse lisää valvontaa. Erityisesti oikeuslääkärin työnkuva ja toimintatapa ovat olleet keskustelun alaisina pitkään, mutta tilanne on selkeytynyt, kun Rättsmedicinalverket on laatinut ohjeet noudatettavista toimintalinjoista. Käytännössä poliisi, syyttäjät ja tuomioistuimet pitävät huolen toiminnan riittävästä tasosta. Sosiaaliministeriön alaiselta rättsliga rådet -yksiköltä on mahdollisuus pyytää lausuntoa esimerkiksi ruumiinavauslausunnotta. Rättsmedicinalverket on mukana valvonnassa ja kehitystyössä. Suunnitelmissa on yhdistää Rättsmedicinalverket ja Statens kriminaltekniska laboratorium yhteiseksi Forensiska institutet -yksiköksi. Uuden yksikön tehtäväkuvaan tulisi luontevasti kuulumaan myös valvonta- ja kehitystyö. Rättsmedicinalverketin toimintakustannukset olivat noin 30,1 miljoonaa euroa (323 miljoonaa kruunua) vuonna 2007, josta henkilöstökustannusten osuus oli noin 19,4 miljoonaa euroa (208 miljoonaa kruunua).

Norja

Norjassa yliopistot vastaavat oikeuslääketieteellisistä ruumiinavauksista. Vuonna 2005 yliopistojen oikeuslääkärit tai erikoistuvat

lääkärit tekivät 83 prosenttia ja sairaaloiden patologit 17 prosenttia oikeuslääketieteellisistä ruumiinavauksista. Määräyksen oikeuslääketieteelliseen ruumiinavaukseen antaa poliisi.

Oikeuslääketieteellisen toiminnan valvonnasta Norjassa vastaa erillinen oikeuslääketieteellinen komissio, joka toimii oikeusministeriön alaisena. Komissio käsittelee oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia koskevat valitukset. Oikeuslääketieteellistä ruumiinavaustoimintaa ohjaavat lait sisältyvät rikoslakiin ja terveydenhoitolakiin. Oikeuslääketieteellinen ruumiinavaus tehdään, kun kysymyksessä on henkirikos, tunnistamaton vainaja, itsemurha, tapaturma, päihteisiin liittyvä kuolema, lääketieteelliseen hoito- tai tutkimustoimenpiteeseen liittyvä kuolema, äkillinen tai muuten yllättävä kuolema tai virkavallan huostaansa ottaman menehtyminen. Nämä tapaukset muodostavat yhteensä noin 10 prosenttia kaikista kuolemista. Tämän perusteella Norjan väkilukuun suhteutettuna olisi oikeuslääketieteellistä ruumiinavausta edellyttäviä tapauksia noin 4 300 vuodessa, mutta vuonna 2005 tehtiin kuitenkin vain noin 1 800 oikeuslääketieteellistä ruumiinavausta.

Norjassa ei ole erillistä oikeuslääketieteen erikoislääkäripätevyyttä. Käytännössä nuoret oikeuslääkärit tekevät tietyn määrän oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia. He saavat työstään palkkaa, ja heidän oletetaan tekevän tutkimustyötä professorin alaisuudessa.

Tanska

Tanskassa yliopistot vastaavat oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suorittamisesta. Määräyksen oikeuslääketieteelliseen ruumiinavaukseen antaa pääsääntöisesti poliisi. Ammattitautien selvittämistä varten on oma, Suomen Työterveyslaitoksen kaltainen organisaatio, joka antaa ruumiinavausmääräyksen epäillyissä ammattitautikuolemista, käytännössä poliisin ilmoituksen perusteella. Myös armeijalla ja alueiden vastuuepidemiologeilla on oikeus ruumiinavausmääräysten antamiseen, mutta käytännössä tämä toteutuu harvoin.

Oikeuslääketieteellisen toiminnan valvonnasta ei vastaa erikseen mikään organisaatio.

Ruumiinavauksia koskevat valitukset tehdään asiaa hoitavalle poliisille. Vuonna 2005 uudistetussa terveystoimissa on annettu lainsäädäntötason ohjeet oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta. Indikaatiot oikeuslääketieteellisille ruumiinavauksille perustuvat, kuten Norjassa, kuolemantyyppiin (henkirikokset, tunnistamattomat vainajat, itsemurhat, tapaturmat, lääketieteelliset hoito- tai tutkimustoimenpiteet, äkillinen tai muuten yllättävä kuolema ja virkavallan huostaansa ottaman kuolema). Päihteisiin liittyvät kuolemat kuuluvat myös oikeuslääketieteellisen ruumiinavaustoiminnan piiriin, mutta niitä koskevat säädökset tulevat eri lähteestä.

Tanskassa on 2008 aloitettu oikeuslääketieteen erikoislääkärikoulutusohjelma, jonka päätteeksi lääkäri saa oikeuden toimia oikeuslääkärinä.

Saksa

Saksassa yliopistot vastaavat oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suorittamisesta. Ruumiinavaukset tehdään niin sanotulla kahden lääkärin systeemillä, jossa pääobdusentti on oikeuslääkäri ja toinen obdusentti voi olla muu lääkäri, joka toimii ikään kuin ”todistajan” roolissa. Käytännössä kuitenkin myös toinen obdusentti on oikeuslääkäri.

Ruumiinavausmääräyksen antaa syyttäjä, joskin tuomioistuimen on hyväksyttävä määräys. Oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten indikaatiot perustuvat epäillyn toisen henkilön osallisuudesta kuolemaan. Omaisille pitää antaa tieto oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta, mutta varsinaista omaisten suostumusta ei tarvita. Omaisilla on oikeus valittaa asiasta tuomioistuimelle.

Ruumiinavaustoiminnalla ei ole erityistä valvontaorganisaatiota eikä virallista valitus-tietä. Näiden tarvetta vähentää kahden ruumiinavaajan järjestelmä. Ruumiinavauksen kustannuksista vastaa oikeusministeriö. Käytännössä ruumiinkuljetuksista vastaa ja ne maksaa paikallinen poliisi. Saksassa oikeuslääketiede on lääketieteen erikoisala, jonka koulutukseen sisältyy puolesta vuodesta yhteen vuoteen patologiaa, puoli vuotta psykiatriaa, sisätauteja tai muuta kliinistä lääketie-

dettä sekä 3,5–4 vuotta palvelua yliopistollisessa oikeuslääketieteen laitoksessa. Koulutuksen aikana tulee tehdä noin 500 ruumiin ulkotarkastusta, 300 oikeuslääketieteellistä ruumiinavausta pääobdusenttina, 300 ruumiinavausta patologina, 1 000 histologista tutkimusta ja noin 30 luurangon tutkimusta.

Iso-Britannia

Britanniassa kuolemansyynselvitys on keskittynyt virastoon, joka selvittää kuolemantapauksen taustat muun muassa määräämällä tarvittavat ruumiinavaukset ja määrittelemällä kuoleman luokat.

Ruumiinavaukset ovat viimeisten vuosikymmenten aikana huomattavasti vähentyneet. Aikuisten ruumiinavauksista 95 prosenttia on kuolemansyyn tutkijan (*coroner*) määräämiä (Englanti, Wales ja Pohjois-Irlanti). Vuonna 2005 Englannissa ja Walesissa kuoli 513 000 ihmistä, ja noin 45 prosentissa kuolemista ilmoitettiin kuolemansyyn tutkijalle. Noin puolet kuolemansyyn tutkijalle ilmoitetuista vainajista eli noin 22 prosenttia (114 600) määrättiin ruumiinavaukseen.

Mikään keskushallinnon virasto ei valvo kuolemansyyn tutkijoita ja näiden tekemiä kuolintodistuksia. Toiminta on osittain paikallista ja osittain kansallista. Vastuuta on terveydenhuollolla, paikallishallinnolla, oikeushallinnolla, tilastoviranomaisilla ja valti-onvarinhallinnolla.

Vuonna 2003 tehdyn selvityksen mukaan ruumiinavaustoiminnassa on ollut puutteita. Ruumiinavaustuloksia tarvitsevat eivät ole olleet tietoisia ruumiinavausten huonosta tasosta. Tilanteen parantamiseksi on annettu suositukset hyvästä kuolemansyynselvityksen menettelystä, joiden mukaan edellytetään yhtenäisiä, valtakunnallisia ohjeita kriteereiksi eri menetelmille, standardia kuolemansyyn tutkimiseksi ja ilmoittamiseksi sekä diagnostisen tason ja tutkimusten laajuuden määrittämistä ruumiinavauksissa. Lisäksi on järjestettävä säännöllinen, puolueeton kuolemansyyn tutkijan määräämien ruumiinavausten arviointi. Patologioiden ja kuolemansyyn tutkijoiden täydennyskoulutukseen pitäisi kuulua hyvien tutkijoiden tekemien avausasiakirjojen lukemista ja tapausselostusten-

tutkimista.

Britanniassa tapahtuneitten lääkärin tekemien henkirikosten ja muitten väärinkäytösten jälkeen tehdyissä selvityksissä on ilmennyt terveydenhuollossa vakavia valvonnan puutteita ja laiminlyöntejä. Siksi alalla on tulossa suuria hallinnon muutoksia ja näitä koskeva uusi laki.

Parlamentti hyväksyi kesällä 2008 lakiehdotuksen, jonka tarkoituksena on kuolemansyynselvitystoiminnan uudistaminen. Lain keskeisiä kohtia ovat pyrkimys entistä suurempiin piireihin, joiden johdossa olisi kokopäivätoiminen kuolemansyyn tutkija. Englannin ja Walesin kuolemansyynselvityksestä tulee vastaamaan valtakunnallinen kuolemansyyn tutkijoiden päällikkö toimistoinen. Muutoksella haetaan keskitettyä asiantuntijuutta ja alueellisen vaihtelun vähentämistä. Lain tavoitteena on taata vainajan omaisten nopea ja huomaavainen palvelu. Sitä varten tarvitaan lääketieteellistä osaamista sekä alueellisiin yksiköihin että kuolemansyyn tutkijoiden päällikön toimistoon.

Terveydenhuoltoon perustetaan virkoja kuolintodistusten valvontaa varten (*medical examiner*). Viranhaltijoiden tehtävänä on tarkastaa kaikki alueensa kuolintodistukset ja hankkia kuolintodistuksen allekirjoittaneelta lääkäriltä tarvittavaa lisäselvitystä. Tarkoitus on, että ennen hautaamista kuolintodistuksen on aina allekirjoittanut kaksi lääkäriä. Lakiehdotukseen on suhtauduttu yleensä positiivisesti, mutta kritiikkiä on kohdistettu esimerkiksi siihen, että kuoleman toteaminen ei edellytä lääketieteelliseen asiantuntemukseen perustuvaa ulkoista ruumiintarkastusta.

2.3. Nykytilan arviointi

Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen

Oikeuslääketieteellisen ruumiinavaustoiminnan kehittämistä on vaikeuttanut se, että kuolemansyyn selvittämistä koskevissa asioissa ei ole ollut valtakunnantasoista koordinaatiota. Läänioikeuslääkärit ovat toimineet varsin itsenäisesti. Tehtävien valtakunnan tasoinen koordinoimattomuus on johtanut suuren työtaakan syntymiseen ja osaltaan tästä on aiheutunut akuutti oikeuslääkärripula, joka

pahentuessaan vaarantaa yhteiskunnallisesti välttämättömän toiminnan jatkuvuuden. Koordinoimattomuus on johtanut eroihin lääninhallitusten ja sairaanhoitopiirien ja yliopistojen välisissä sopimuksissa, mitä ei voida pitää perusteltuna.

Tällä hetkellä Suomessa moni oikeuslääkäri joutuu tekemään kansainvälisiin suositusarvioihin (noin 350 avausta / vuosi) nähdessä yli kaksinkertaisia avausmääriä. Ongelmana on konsultaatiomahdollisuuksien niukkuus ja täydennyskoulutuksen koordinoimattomuus. Käytännössä viime vuosina läänin- ja oikeuslääkäreiden koko työpanos on mennyt kuolemansyyn selvittämiseen liittyviin töihin, eikä työaika ole riittänyt kuin välttämättömissä tapauksissa kantelujen käsittelyyn tai muihin valvonta- ja asiantuntijatehtäviin. Muun muassa suuri työmäärä on rajoittanut oikeuslääkäreiden osallistumista alan kehittämishankkeisiin sekä jatko- ja täydennyskoulutustilaisuuksiin.

Koska läänin- ja oikeuslääkäreiden työaika menee tällä hetkellä ruumiinavausten suorittamiseen ja niistä tehtävien asiakirjojen valmistamiseen, on lääkäreille ja poliisille annettu ohjaukseen ja koulutukseen ollut käytettävissä riittämättömästi aikaa. Käytännön kokemus on osoittanut, että säännöllisellä koulutuksella ja ohjauksella on mahdollista täsmentää kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain 7 §:n tulkintaa ja todennäköisesti jonkin verran vähentää oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvitykseen ja ruumiinavaukseen tulevien vainajien määrää. Tällä hetkellä oikeuslääkärit antavat ohjausta lääkäreille ja poliiseille pääasiassa tapauskohtaisesti puhelinkonsultaatioina.

Suuren työkuormituksen seurauksena on aiheutunut sekä omaisia että viranomaisia haittaavia viiveitä lausuntojen ja kuolintodistusten valmistumisessa. Esimerkiksi vuonna 2006 yli 50 prosenttia kuolintodistuksista valmistui yli kuuden kuukauden kuluttua avauksesta, vaikka kuolemansyyn selvittämisestä annettu asetuksen (948/1973) mukaan kuolintodistus tulee antaa kolmen kuukauden kuluessa ruumiinavauksesta. Ruumiinavausten suorittamisessa, kuoleman ilmoittamisessa väestötietojärjestelmään tai hautauslupien antamisessa ei ole ollut merkittäviä resurssien niukkuudesta aiheutuneita viiveitä.

Tiedossa oleva alalla toimivien oikeuslääkäreiden työkuormitus vähentää uusien lääkäreiden hakeutumista alan erikoistumiskoulutukseen. Se on johtanut myös valmiiden oikeuslääketieteen erikoislääkäreiden hakeutumiseen muuhun työhön tai erikoisalan vaihtamiseen.

Oikeuslääketiede poikkeaa useimmista muista lääketieteen erikoisaloista siinä, että erikoistumisen oikeuslääketieteen jaksoa ei voi suorittaa kunnallisen sairaan- tai terveydenhuollon yksikössä. Erikoistuminen oikeuslääketieteeseen tapahtuu ainoastaan yliopistoissa, joissa professori vastaa koulutuksesta. Oikeuslääketieteen erikoislääkärikoulutus kestää viisi vuotta.

Erikoislääkärikoulutuksen keskeisimpänä ongelmana on ollut erikoistumispaikkojen puute. Nykyiset erikoistumispaikat on pääosin luotu paikallisesti erityisjärjestelyin, joiden jatkuvuus on epävarmaa. Oikeuslääketieteen erikoistumispaikkoja on tällä hetkellä Helsingin (3 kpl), Turun (1 kpl), Tampereen (2 kpl) ja Oulun (1 kpl) yliopistoissa. Helsingin yliopiston paikoista kaksi rahoitetaan kaupunkien (Helsinki, Espoo ja Vantaa) klinisen oikeuslääkäriaseman toimintaan myöntämien varojen avulla. Helsingin yliopiston ja kaupunkien välinen sopimus on laadittu toistaiseksi ja on irtisanottavissa puolin ja toisin vuosittain. Yksi erikoistumispaikka on rahoitettu Etelä-Suomen lääninhallituksen projektilla. Helsingin yliopistossa assistenttien käyttö erikoislääkärikoulutukseen on kielletty. Turun yliopistossa erikoistumispaikka on assistentin paikka. Tampereella Länsi-Suomen lääninhallitus on rahoittanut kokonaan yhden erikoistumispaikan ja osan toisesta koulutusvirasta, joka on oikeuslääketieteen käytössä enää vuoden ajan ja siirtyy sen jälkeen patologian koulutusviraksi. Oulussa oikeuslääketieteen yksikkö joutuu kilpailemaan samasta koulutusvirasta patologian, mikrobiologian ja klinisen kemian kanssa. Kuopion yliopistossa on koulutettu yksi oikeuslääkäri tilapäisin erikoisjärjestelyin 1990-luvulla lääninhallituksen ja yliopiston sopimuksella. Keskeinen ongelma erikoistumispaikkojen määrän ja epävarmuuden lisäksi on ollut alan koulutusvaiheen palkkaus, joka on selvästi muiden alojen koulutusvirtojen palkkausta huonompi ja vaihtelee eri

koulutuspaikoissa.

Poliisin kokemukset yhteistyöstä oikeuslääkärin kanssa ovat myönteisiä. Poliisin toiminnan kannalta on tärkeää oikeuslääkärin tavoitettavuus sekä tarvittaessa ruumiinavausten järjestäminen kiireellisesti. Tällä hetkellä edellä mainitut ovat toimineet erittäin hyvin. Nykytilanteen ongelmana kuitenkin myös poliisi näkee oikeuslääkärin työmäärän. Poliisilla on toisinaan tarve saada oikeuslääkäri asiantuntijaksi rikospaikalle. Paikkakunnasta riippuen tämä on onnistunut kohtalaisen hyvin perustuen pitkälti toimivaan yhteistyöhön. Edellytykset tämän toiminnan jatkumiselle jatkossa tulisi turvata.

Oikeuspsykiatriset tutkimukset ja hoito

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto on luonteeltaan lupa- ja valvontavirasto, ja sen muut toiminnot eroavat huomattavasti sen oikeuspsykiatristen liittyvistä tehtävistä. Oikeuspsykiatristen tehtävät on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa sijoitettu Luvat-prosessiin, jossa se on erillisenä osaamisalueenaan ilman synergiaetua prosessin sisältö- ynnä muusta osaamisesta. Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston lautakunta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa on monipuolisesti toimiva Mielen-terveyden ja päihdepalvelujen osasto, jossa on laajaa psykiatrista, mukaan lukien oikeuspsykiatrista, osaamista. Nykyisin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon sijoitettulla oikeuspsykiatrisella toiminnalla on luontevampi yhteys Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseen kuin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston oikeuspsykiatristen tehtävälleen toiminta nivoutuu kiinteästi oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan toimintaan ja siksi oikeuspsykiatristen tehtävälleen toiminnan ja oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan tulisi jatkossakin sijaita samassa virastossa.

Valtion mielisairaalat ovat hallinnollisesti Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksenalaisuudessa ja toimivat Terveiden ja hyvinvoinnin laitosten tulosohjauksessa. Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta määrätessään henkilön tahdosta riippumattomaan psykiatriseen

sairaalahoitoon päättää myös ensimmäisestä hoitopaikasta, joka pääsääntöisesti on valtion mielisairaala. Jotta oikeuspsykiatriseen hoitoon tapahtuva määrääminen ja valtion mielisairaaloiden tulosohjaus eivät olisi keskenään ristiriidassa, tehtävät tulisi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sisällä eriyttää eri yksiköihin ja mahdollisesti säätää tästä lainsäädännössä.

Valtion mielisairaalat eivät ole tällä hetkellä mielenterveyslain mukaisen Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja lääninhallitusten suorittaman toiminnan ja toimitilojen tarkastusmahdollisuuden (niin sanottu organisaatiovalvonta) piirissä. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ja lääninhallitus voivat tarkastaa kunnan ja kuntayhtymän mielenterveyslaissa tarkoitettua toiminnan ja tilat, mutta nykyisen lain sanamuodon mukaan tällaista mahdollisuutta ei ole valtion mielisairaaloiden kohdalla. Tämä asettaa osittain samaa toimintaa harjoittavat laitokset eri asemaan. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja lääninhallitusten suorittama toiminnan ja toimitilojen valvonta ja tarkastusmahdollisuus olisi perusteltua ulottaa myös valtion mielisairaaloihin.

3. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1. Tavoitteet

Oikeuslääkintä

Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen osalta uudelleenorganisoinnin tavoitteena on parantaa oikeuslääketieteellisen kuolemansyynselvittämistoiminnan koordinoitua nykyisestä ja näin taata toiminnan valtakunnallinen yhdenmukaisuus ja laadullisesti asianmukainen jatkuvuus tulevaisuudessa.

Oikeuslääkärikohtaisia avausmääriä tulisi vähentää nykyisestä ja siten mahdollistaa alan kehittäminen, oikeuslääkäreiden täydennyskouluttautuminen ja myös oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten hallittu vähentäminen jatkossa. Lisäksi tavoitteena on mahdollistaa kuolintodistusten ja muiden asiakirjojen valmistaminen asetuksessa säädetyssä määrääjässä. Jatkossa tulisi saada yhtenäiste-

tyksi lääninhallitusten nyt erilaiset sopimusjärjestelyt sairaanhoitopiirien ja yliopistojen kanssa.

Jatkossa myös oikeuslääkäreiden erikoistumiskoulutukseen liittyvät ongelmat tulee ratkaista.

Oikeuspsykiatria

Oikeuspsykiatristen tutkimusten ja hoidon osalta uudelleenorganisoinnin tavoitteena on siirtää oikeuspsykiatriset toiminnat ja oikeuspsykiatrisia tehtäviä hoitavat henkilöt sekä oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta organisaatioon, johon niillä on nykyistä luontevampi yhteys. Siirron tavoitteena on saavuttaa synergiaetuja sekä tutkimuksellista ja mielenterveystyöhön, erityisesti oikeuspsykiatristen potilaiden hoidon suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyvää, hyötyä.

Tavoitteena on myös taata oikeuspsykiatriassa toiminnassa tarvittava riittävä juridinen asiantuntemus.

Organisaatiomuutokset, erityisesti valtion mielisairaaloiden tulosohjauksen ja oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan sijoittuminen samaan organisaatioon, tulee toteuttaa niin, ettei luottamus viranomaistoiminnan puolueettomuuteen vaarannu.

Tavoitteena on saattaa kunnan ja kuntayhtymän sekä valtion mielisairaaloiden mielen-terveyslain mukainen toiminta toiminnan valvonnan osalta keskenään yhdenvertaiseen asemaan.

3.2. Toteuttamisvaihtoehdot ja niiden arviointi

Oikeuslääkinnän organisointia pohtinut aiempi sosiaali- ja terveysministeriön työryhmä esitti selvityksessään (STM 2007:64) seuraavia vaihtoehtoisia toiminnan organisointimalleja:

Aluekeskus- ja valtion aluehallintomalli

Aluehallintovirastot vastaisivat oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suorittamisesta. Toiminta hoidettaisiin oikeuslääkärien virka- ja lisätyönä sekä sopimuspohjaisesti yhteistyössä yliopistolaitosten kanssa. Malli sisältää ajatuksen alueellisista osaamiskes-

kuksista, joiden kehittymistä edellytettäisiin. Tämä voisi tapahtua nimittämällä oikeuslääkärit esimerkiksi yliopistopaikkakunnille ja mahdollisuuksien mukaan keskittämällä myös ruumiinavaukset niissä sijaitseviin usean oikeuslääkärin yksikköihin. Oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suorituspaikkoja vähennettäisiin noin kymmeneen. Oikeuslääketieteellisen avustoiminnan valtakunnallista ohjausta varten perustettaisiin neuvottelukunta johonkin valtion keskuselimeen.

Aluehallintovirastot ovat valtion aluehallinnon osia ja siinä mielessä luontevia hoitamaan viranomaistehtävää. Mallin toimivuus edellyttäisi uusien lääninoikeuslääkärin virkojen perustamista uusiin aluehallintovirastoihin. Malli ei tällaisenaan vastaisi kaikkiin oikeuslääketieteellisen kuolemansyynselvityksen ongelmiin.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto oikeuslääkintäpalveluiden tuottajana

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tuottaisi oikeuslääketieteelliset ruumiinavaukset palveluksessaan olevien oikeuslääkäreiden suorittamina sekä sopimuspohjaisesti yhteistyössä yliopistojen kanssa. Lääninoikeuslääkärit siirtyisivät Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston työntekijöiksi. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tekisi tarvittavat sopimukset sairaanhoitopiirien ja yliopistojen kanssa. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto huolehtisi oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten laadunvarmistuksesta ja kuolemansyynselvityksen ohjeistuksesta ja valvonnasta yleisesti. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston yhteyteen perustettaisiin oikeuslääkinnän neuvottelukunta.

Mallin toimivuus edellyttäisi, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla olisi jonkinlainen alueorganisaatio. Oikeuslääkäreiden toiminta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston virkamiehinä tukisi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston roolia terveydenhuollon valvontaviranomaisena. Ohjauksen ja valvonnan sekä toisaalta käytännön ruumiinavaustoiminnan järjestäminen saman viraston toiminnaksi saattaisi olla ongelmallista esteellisyyskysymysten vuoksi.

Yliopistolaitoksiin perustuva malli

Oikeuslääketieteellinen ruumiinavaustointa keskitettäisiin yliopistoihin, joissa se hoidettaisiin maksupalvelutoimintana. Lääninoikeuslääkärit siirtyisivät yliopistojen palvelukseen, ja yliopistolaitoksissa toimisi useita erikoislääkäreitä ja erikoistuvia lääkäreitä. Alueellisen johdon lisäksi avaustointinnalla olisi valtakunnallinen johtoryhmä, jonka johtajaksi valittaisiin määrääjäksi joku oikeuslääketieteen professoreista. Lisäksi olisi valtakunnallinen neuvottelukunta, joka hyväksyisi muun muassa aluelaitosten toimintasuunnitelmat ja talousarviot.

Akateemisen ympäristön tarjoava malli olisi edullinen oikeuslääkinnän alan tutkimustyön ja kehittämisen kannalta. Malli ottaisi huomioon myös kliinisen oikeuslääkinnän tarpeet sairaanhoitolaitoksissa. Yhteys aluehallintovirastoihin voisi säilyä perustettavan alueellisen ohjausryhmän kautta, ja toiminnan rahoitus tulisi valtion budjetista mahdollisesti aluehallintovirastojen kautta. Malli toteuttaisi myös valtakunnallisen ohjauksen ja valvonnan vaatimukset. Ohjaus- ja neuvontavastuu olisi ryhmällä, jossa eri puolilta maata olevat jäsenet toimisivat oman toimensa ohella. Budjettivastuu ei edelleenkään toteutuisi valtakunnallisesti.

Oikeuslääkinnän keskushallintomalli

Ruotsalaisen järjestelmän mukaisesti voitaisiin perustaa sosiaali- ja terveysministeriön alaisuuteen virasto, joka hallinnoisi koko maan oikeuslääkintää. Keskusvirasto perustaisi maahan muutamia oikeuslääkärilaitoksia yliopistojen yhteyteen tai niistä erillisinä.

Toiminta edellyttäisi omaa budjettiluokkaa ja huomattavaa alan virkojen lisäämistä. Yksiköittäin henkilökunta voisi kuitenkin mahdollisesti olla osittain yhteistä valtion muiden terveydenhuollon laitosten tai virastojen kanssa. Uusien keskushallinnon virastojen perustaminen sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista muun muassa sen edellyttämien lisävoimavarojen vuoksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos oikeuslääketieteellisen ruumiinavaustointinnan organisoijana

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ottaisi hoitaakseen oikeuslääketieteellisen kuolemansyynselvityksen. Lääninoikeuslääkärit siirtyisivät Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen työntekijöiksi, ja heidät sijoitettaisiin yleensä yliopistopaikkakunnilla toimiviin osaamiskeskuksiin, joissa käytännön työ tehtäisiin. Osaamiskeskuksen oikeuslääkärit kävisivät tarvittaessa suorittamassa ruumiinavauksia myös muilla paikkakunnilla.

Siirtyvien tehtävien vaatimat resurssit siirtyisivät tehtävien mukana Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto valvoisi yksittäisten oikeuslääkäreiden toimintaa ja toisaalta Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintaa oikeuslääkintää hallinnoivana organisaationa. Mallin toteutuminen ei vaikuttaisi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston voimavaroja vähentävästi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa on jo oikeuslääkintään liittyvää palvelutoimintaa, jolla on valmis ja toimiva säädöspohja. Viranomaisrooli on ennestään tuttua Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Myös yhteistyö poliisin kanssa on ennestään hyvin toimivaa. Oikeuslääkäreiden toimintaympäristönä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos olisi luonteva jo olemassa olevien terveydenhuollon kytkentöjen ja akateemisen ilmapiirin ansiosta. Oikeuslääkärin virkojen ja erikoistumisvirkojen taloudellisesta kilpailukyvästä muihin erikoisaloihin verrattuna olisi erityisesti huolehdittava. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston organisaatiovalvonnan ulottaminen koskemaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen oikeuslääketieteellistä ruumiinavaustointia edellyttäisi säädösmuutoksia.

Arvioita eri vaihtoehtojen taloudellisista vaikutuksista

Aluehallintovirastoihin perustuvan mallin edellyttämät lisäresurssit koostuvat muutamasta uudesta oikeuslääkärin virasta, jotka toisaalta pienentävät nyt palkkioavauksista maksettavaa rahamäärää.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoon perustuvassa mallissa toteutuisi sama oikeuslääkäreiden lisätarve kuin edellä, ja lisäksi viraston sisällä olisi ohjattava työpanosta oikeuslääkinnän ohjaamiseen ja erityisesti yhteydenpitoon eri ministeriöiden suuntaan.

Yliopistoihin perustuvan mallin kustannusvaikutukset olisivat erikoislääkäreiden lisäämisen osalta samat kuin edellä mainitut. Kuopion yliopiston oikeuslääketieteen laitos olisi tässäkin mallissa välttämätön. Johtoryhmän ja neuvottelukunnan kulut olisivat ilmeisesti pienet, koska näiden jäsenet toimisivat tehtävässä oman toimensa ohella.

Valtakunnallinen keskushallintomalli edellyttäisi kokonaan uuden viraston perustamista, joka sitten muodostaisi aluetoimipisteitä huolehtimaan oikeuslääkinnästä. Mallin toteutuminen edellyttäisi uusia virkoja ja toimintoja.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen perustuvassa mallissa jonkin verran kustannuksia tulee oikeuslääketieteellisen ruumiinavaustoiminnan ohjauksen uudelleen järjestämisestä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa tarvitaan oikeuslääketieteellistä asiantuntemusta. Avaustiloihin ja niissä saataviin palveluihin liittyvät sopimukset olisi uusittava, samoin ruumiinavauksia suorittavien henkilöiden sopimukset. Osa toiminnasta voitaisiin hoitaa yhteistyössä yliopistojen ja sairaanhoidopiirin kanssa. Joissakin tietoteknisissä järjestelyissä ja ruumiinavausasiakirjojen tuottamisessa sekä arkistoinnissa voisi olla yhteystoimintaa myös aluehallintovirastojen kanssa. Säästöjä syntyisi toimintojen koordinoinnista, sopimusten yhdenmukaistamisesta ja avauspaikkojen vähentämisestä.

Toteuttamisvaihtoehdoista kokonaisarvion perusteella sekä aiemman että nyt muutosta valmistelleen työryhmän näkemyksen mukaan parhaaksi on osoittautunut jälkimmäinen eli oikeuslääkinnällisten toimintojen sijoittaminen Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Mahdollisten osaamiskeskusten perustaminen jää toimintaa tulevaisuudessa organisoivan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen pohdittavaksi. Muutosta valmistelleen jälkimmäisen työryhmän näkemyksen mukaan aiemmin ehdotetun erillisen neuvottelukunnan perustaminen ei olisi tarpeen. Tässä

yhteydessä ei ole pidetty tarpeellisenä laajentaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston suorittamaa organisaatiovalvontaa Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten osalta.

Oikeuspsykiatria

Oikeuspsykiatristen toimintojen osalta nyt esitetylle mallille vaihtoehtoisia toiminnan järjestämisen malleja ovat toiminnan ja oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan säilyttäminen jatkossakin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston organisaatiossa eli nykytilanne, edellä kuvatut aluehallintomalli, yliopistomalli ja keskushallintomalli sekä lisäksi oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan ja muun toiminnan eriyttäminen eri viranomaisiin.

Nykytilanne ei perusteluissa esitetyistä syistä ole tyydyttävä. Oikeuspsykiatrisilla toiminnoilla ja lautakunnalla ei ole luontevaa yhteyttä nykyiseen sijaintivirastoonsa. Aluehallintomalli ei myöskään tule kyseeseen, koska oikeuspsykiatrisen tehtävälueen sijainti yhdessä viranomaisessa on perusteltua eikä hajasijoittaminen tehtävälueen erikoistumisen ja pienuuden vuoksi olisi mahdollista. Keskushallintomalli ei myöskään tule kyseeseen edellä esitetyin perustein. Uuden viraston perustamiseen ei ole tässä yhteydessä tarvetta. Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan ja muiden oikeuspsykiatristen toimintojen sijoittaminen erilleen ei edellä esitetyin perustein ole tarkoituksenmukaista. Toiminnot nivoutuvat siinä määrin yhteen, että niiden säilyttäminen saman viranomaisen alla on perusteltua.

3.3. Keskeiset ehdotukset

Lääninhallituksilla ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla olevat oikeuslääkinnän ja oikeuspsykiatrian tehtävät ehdotetaan siirrettäviksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Alkuvaiheessa tehtävät ehdotetaan siirrettäviksi nykyisessä muodossaan. Siirtyvät toiminnot ovat luonteeltaan viranomaistoimintaa, jossa ei saa syntyä keskeytyksiä eikä viivästyksiä organisaatiomuutoksesta johtuen. Tarkoituksena on, että tehtävien sujuvan siirron jälkeen vastaanottava vi-

ranomainen eli Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ryhtyisi selvittämään laajemmin toiminnan uudelleenorganisoinnin malleja. Uudistuksen yhteydessä tehtäviä hoitava henkilökunta ehdotetaan pääosin siirrettäväksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen vanhoina työntekijöinä säilyttäen nykyiset palkkaus- ja muut edut. Poikkeuksena tästä olisi ainakin osa lääninhallituksissa lääninoikeuslääkäreitä avustavasta henkilökunnasta, koska heidän työtehtäviinsä kuuluu oikeuslääkinnän ohella myös muita lääninhallituksille kuuluvia tehtäviä. Tarkoituksena on toiminnan jatkaminen ensi vaiheessa entisissä tiloissa lukuun ottamatta Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston oikeuspsykiatrista toimintaa, joka siirtyisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Helsingin toimitiloihin.

Oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen

Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen osalta ehdotetaan, että lääninoikeuslääkäreille nykyisin kuuluvat tehtävät siirretään lääninhallituksilta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Lääninoikeuslääkäreiden virat (17 kpl) ehdotetaan siirrettäväksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Lääninhallituksissa olevan toimistohenkilökunnan virkoja ei tässä vaiheessa ehdoteta siirrettäväksi, koska pääosan tehtäviin kuuluu myös muuta kuin oikeuslääketieteelliseen ruumiinavaustoimintaan liittyvää työtä. Toimistohenkilökunnan osalta ehdotetaan siirrettäväksi 8,87 henkilötyövuotta vastaava määräraha.

Toiminnan sijoittumisen osalta ehdotetaan, että oikeuslääkärit toimisivat jatkossakin alueellisesti ja ainakin alkuvaiheessa voimassa olevien sopimusten perusteella nykyisissä toimipaikoissa. Jatkossa tulisi selvittää toiminnan keskittämistä yliopistojen lääketieteellisten tiedekuntien sijaintipaikkakunnilla toimiviin alueellisiin keskuksiin. Maantieteelliset seikat, palveluiden kysyntä ja pääpoliisiasemien sijainti huomioiden toimintaa voisi olla myös alueellisten keskusten ulkopuolella.

Uudistuksen yhteydessä vastuu lääninhallitusten sairaanhoitopiirien ja yliopistojen

kanssa tekemistä ruumiinavauspaikkojen järjestämistä ja niihin liittyviä toimintoja koskevista sopimuksista siirretään Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja yliopistojen oikeuslääketieteen laitosten välisestä työnjaosta oikeuslääketieteellisessä kuolemansyyn selvittämisessä voidaan myös jatkossa sopia Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja yliopistojen kesken. Sopimuksille ei jatkossa edellytettäisi sosiaali- ja terveysministeriön suostumusta.

Oikeuspsykiatriset tutkimukset ja hoito

Oikeuspsykiatristen toimintojen osalta keskeinen ehdotus on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston oikeuspsykiatristen tehtäväalueen ja oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan siirto Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Esityksen mukaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston oikeuspsykiatristen tehtäväalueen virat, joita ovat lääkintöneuvos, ylilääkäri, osastosihteeri ja toimistosihteeri, siirretään Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen ja että oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta toimii jatkossa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lautakuntana. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta siirtyvä muu oikeuspsykiatristen toiminta nivoutuu siinä määrin kiinteästi lautakunnan toimintaan, että niiden sijoittamista eri virastoihin ei voida pitää tarkoituksenmukaisena.

Lisäksi ehdotetaan, että valtion mielisairaalat olisivat jatkossa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintovirastojen organisaatiovalvonnan piirissä.

4. Esityksen vaikutukset

4.1. Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä valtion- eikä muita taloudellisia vaikutuksia. Tarkoituksena on siirtää nykyiset virat tai työpanosta vastaava määräraha viranomaiselta toiselle. Ehdotuksen seurauksena saavutettaneen jonkin verran synergiaetuja.

4.2. Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Esitys lisäisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäviä, koska laitos toimisi vastedes oikeuslääkinnästä ja oikeuspsykiatriasta vastaavana viranomaisena. Esityksen johdosta oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyviä toimintoja ei siirrettäisi uusille aluehallintovirastoille, minkä seurauksena entisten lääninhallitusten eli uusien aluehallintovirastojen tehtävät vähensivät. Vastaavasti esitys vähentäisi Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston tehtäviä, koska Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston oikeuspsykiatriset toiminnat siirrettäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen.

Esityksessä ehdotetaan siirrettäväksi nykyiset 17 läänioikeuslääkärin virkaa lääninhallituksista Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Avustavan toimistohenkilökunnan virkoja ei tässä vaiheessa ehdoteta siirrettäväksi, koska pääosa avustavasta henkilökunnasta tekee myös muita kuin oikeuslääkintään liittyviä työtehtäviä. Lääninhallituksissa on tällä hetkellä noin yhdeksää henkilötyövuotta vastaava määrä avustavaa toimistohenkilökuntaa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen ehdotetaan siirrettäväksi 8,87 avustavan toimistohenkilökunnan henkilötyövuotta vastaava määräraha. Avustavissa tehtävissä toimivien henkilöiden kanssa selvitetään erikseen se, ketkä siirtyvät lääninhallituksesta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Ruumiinavausavustajien palkkiot on tarkoitus edelleen maksaa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön momentilta 33.02.20 sairaanhoidopiirien tai yliopistojen välillä tehtyjen sopimusten perusteella, eikä ruumiinavausavustajien virkoja siirrettäisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen.

Tulevaan oikeuslääkinnän yksikköön on tarkoitus perustaa toimintaa koordinoivan oikeuslääkinnän yksikön johtajan toimi. Tämä tapahtuu Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen sisäisin virkasiirroin, eikä tarkoituksena ole perustaa uutta virkaa.

Tulevina vuosina oikeuslääkäreitä jää oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten viranomaistehtävistä eläkkeelle. Siksi on tarpeen taata oikeuslääkäreiden riittävä määrä siirty-

mävaiheessa. Oikeuslääketieteellisiä ruumiinavauksia tehdään tällä hetkellä varsin paljon. Jatkossa avauksia pyritään sisällöllisillä säädös- ja toimintatapamuutoksilla vähentämään. Näiden toteuttaminen edellyttää kuitenkin jatkovalmisteluja, jotka tulee tehdä yhteistyössä muiden ministeriöiden, kuten oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön, kanssa.

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirastosta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen siirtyisi yhteensä neljä Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston oikeuspsykiatrian tehtäväalueen virkaa: lääkintöneuvoksen, ylilääkärin, osastosihteerin ja toimistosihteerin virat.

Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta toimisi jatkossa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lautakuntana. Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnassa on puheenjohtaja, jonka tulisi jatkossa olla Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen virkamies, ja kolme muuta jäsentä, joista yksi edustaa juridista ja kaksi psykiatrista osaamista. Toisen psykiatrian asiantuntijan tulee edustaa lisäksi kunnallista terveydenhuoltoa, koska tutkimukset ja hoito voidaan valtion mielisairaaloiden ohella järjestää myös kunnallisella puolella. Henkilöä erityishuoltolaitokseen määrättäessä lautakunnassa on lisäksi kehitysvammahuollon asiantuntemusta edustava jäsen. Kehitysvammahuollon asiantuntemusta edustava jäsen ei osallistu muiden kuin erityishuoltolaitokseen määräämistä koskevien asioiden käsittelyyn.

Oikeuspsykiatrian tehtäväalueen vuoden 2008 henkilöstömenot (palkat työntantajakuuluineen) olivat noin 250 000 euroa, oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan palkkiomenot noin 50 000 euroa ja muut menot (vuokra, kalusteet, siivous, ruokailutuki ynnä muut) noin 81 000 euroa. Tehtäväalueen yhteenlasketut menot olivat noin 381 000 euroa. Oikeuspsykiatrian tehtäväalueen menot on maksettu Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston toimintamomentilta 33.02.05.

Mielentilatutkimusten menot korvataan omalta momentiltaan (33.60.3.4). Vuonna 2008 mielentilatutkimusten kokonaiskustannukset olivat yhteensä noin 3,35 miljoonaa

euroa (tutkimuksiin osoitettu määräraha oli noin 4,42 miljoonaa euroa).

Oikeuspsykiatrian tehtävät edellyttävät oikeuspsykiatrisen osaamisen lisäksi myös juridista osaamista. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa oikeuspsykiatrian tehtäväalue on voinut hyödyntää muiden prosessien lakimiesten apua, eikä tehtäväalueella ole ollut nimettyä omaa lakimiestä. Lakimiehen työpanos oikeuspsykiatrisissa asioissa on ollut $1/3 - 1/2$ henkilötyövuotta. Juridisen osaamisen ja asiantuntemuksen tarve on viime vuosina kuitenkin lisääntynyt muun muassa erilaisten lainsäädännön muutosten myötä. Eduskunta on hyväksynyt oikeuspsykiatristen potilaiden kansainvälisiin siirtoasiin liittyvän hallituksen esityksen (HE 95/2008 vp), joka astuttuaan voimaan tuo oikeuspsykiatrian tehtäväalueelle lisää juridista asiantuntemusta edellyttäviä tehtäviä ja haasteita. Riittävän juridisen asiantuntemuksen saamisesta voitaisiin huolehtia siirtämällä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen 40 prosenttia oikeuspsykiatrisia asioita hoitavan lakimiehen henkilötyövuodesta vastaava määräraha.

5. Asian valmistelu

5.1. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sosiaali- ja terveysministeriön aiempi oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten organisoimista pohtinut työryhmä esitti raportissaan (2007:64) oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten järjestämisvastuun siirtämistä lääninhallituksilta Kansanterveyslaitokseen. Tehtävien siirto päätettiin toteuttaa vuoden 2010 alusta, koska vuoden 2009 alussa toteutettiin Kansanterveyslaitoksen ja Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen yhdistäminen Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseksi ja toisaalta lääninhallitusten muuttaminen aluehallintoviranomaisiksi ajoittuu vuoden 2010 alkuun.

Oikeuslääketieteellisten kuolemansyyn selvitysten ohella päätettiin selvittää oikeuspsykiatristen tehtävien siirto Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Siirtoja toteutta-

maan asetettiin Oikeuslääkinnän organisoimista Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa selvittävä työryhmä (STM120:00/2008). Työryhmän tavoitteena on ollut selvittää siirtoihin liittyvät avoimet kysymykset, valmistella siirtojen toteuttamiseksi tarvittava budjettilakiesitys ja tehdä ehdotuksensa siirron edellyttämistä muista toimenpiteistä (STM 2009:31). Sekä lääninhallitusten oikeuslääkärit että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston oikeuspsykiatrit pitävät siirtoa perusteltuna.

Työryhmä on toiminnassaan kuullut sidosryhmien edustajia. Työryhmässä on ollut asiantuntijajäsenenä yliopistojen oikeuslääketieteellistä osaamista edustava oikeuslääketieteen professori, oikeuspsykiatrista osaamista edustava oikeuspsykiatrian professori ja poliisin näkemyksiä edustava sisäasiainministeriön edustaja. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston edustajaa on kuultu Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen siirtyvien oikeuspsykiatristen toimintojen osalta. Tilastokeskusta on kuultu erityisesti kuolinsyytietojen osalta. Lisäksi työryhmä on pyytänyt hallinto-oikeuden professorilta näkemyksen mahdollisista Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen organisaation liittyvistä esteellisyysskysymyksistä.

Asiaa valmistellut työryhmä on julkaissut väliraportin (STM 2009:31). Työryhmän toimikausi päättyy 31.12.2009, jonka jälkeen on tarkoitus julkaista varsinainen työryhmämuistio.

5.2. Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Esitysluonnoksesta on pyydetty lausunnot valtiovarainministeriöltä, sisäasiainministeriöltä, lääninhallituksilta, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolta, Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta, sairaanhoitopiireiltä, Suomen Kuntaliitolta ja Suomen Lääkäriliitolta. Lausunnon antoivat valtiovarainministeriö, sisäasiainministeriö, lääninhallitukset Ahvenanmaata lukuun ottamatta, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri, Kainuun maakunta kuntayhtymä, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri, Länsi-Pohjan sairaanhoitopiiri,

rin kuntayhtymä, Pohjois-Karjalan sairaanhoito- ja sosiaalipalvelujen kuntayhtymä, Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri, Pirkanmaan sairaanhoitopiiri, Satakunnan sairaanhoitopiiri, Vaasan sairaanhoitopiiri, Suomen Lääkäriliitto ja sen alaosasto Suomen Oikeuslääkärit, Suomen Kuntaliitto sekä Tilastokeskus. Lausunnoissa pääsääntöisesti kannatettiin tehtyjä ehdotuksia. Oikeuslääkinnällisten toimintojen siirtoa Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseen vastustettiin Itä-Suomen ja Länsi-Suomen lääninhallitusten lausunnoissa. Lausunnoissa esitetyt korjausehdotukset hallituksen esitykseen on mahdollisuuksien mukaan otettu huomioon.

6. Riippuvuus muista esityksistä

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotus liittyy lisäksi vuoden 2010 alusta toteutettavaan valtion aluehallintouudistukseen. Osa lakkaavien lääninhallitusten tehtävistä siirtyisi tämän ehdotuksen myötä Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseen.

Esitys liittyy myös eduskunnan käsiteltäväksi syyskuussa annettavaan hallituksen esitykseen lääkehuollon hallinnon uudistamiseen liittyvien eräiden lakien muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan lainsäädäntöön tehtäväksi tekniset muutokset, jotka johtuvat Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen perustamisesta. Samoin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston perustamisesta aiheutuvat tekniset muutokset on otettu huomioon esityksessä muutettavaksi ehdotetuissa säännöksissä. Ehdotetut lait ovat tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä marraskuuta 2009.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Laki kuolemansyyn selvittämisestä

1 §. Kaikki aiemmin lääninhallituksille kuuluneet oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät sekä eräät muut aiemmin lääninhallituksille kuuluneet kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät tehtävät ehdotetaan siirrettäviksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Jatkossa kuolemasta ilmoitettaisiin asetuksella säädetyissä tilanteissa lääninhallituksen sijasta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Samoin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävänä olisi jatkossa asetuksella säädetyissä tilanteissa ilmoittaa kuolemasta väestötietojärjestelmään ja edelleen Tilastokeskukselle.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle olisi ilmoitettava kuolemasta silloin, kun on kysymys muusta kuin terveydenhuollon yksikössä kuolleesta tai sinne kuolleena tuodusta henkilöstä, jonka kuolemansyy ei selviä ulkonaisen ruumiintarkastuksen ja lääkäriellä olleiden tietojen perusteella, mutta jonka kohdalla oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen ei kuitenkaan ole aihetta. Kuolemansyyn selvittämisestä annetun asetuksen mukaan lääninhallitus tarkastaa kuolintodistukset ja -selvitykset. Tarkoituksena on siirtää tarkastustehtävä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen. Epäselvissä tapauksissa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen olisi pyrittävä selvittämään todellinen kuolinsyy. Kuolintodistukset olisi lähetettävä Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle kolmen kuukauden kuluessa kuoleman toteamisesta ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen olisi lähetettävä ne edelleen Tilastokeskukselle kuukausittain.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos voisi antaa kuolintodistusta vastaavan kuolinselvityksen. Jos kuolintodistusta ei vaikeuksista saada, poliisi voi antaa kuolinselvityksen, joka sen olisi toimitettava Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle. Näissä tilanteissa Ter-

veyden ja hyvinvoinnin laitoksen velvollisuutena olisi ilmoittaa kuolemasta maistraatille.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi tieto Tilastokeskuksen säilyttämien tietojen säilytysajasta. Nykykäytäntö on, että Tilastokeskukselle toimitetut kuolintodistukset ja -selvitykset on säilytetty pysyvästi. Ehdotetaan, että 4 momenttiin otettaisiin säännös, jonka mukaan tiedot voidaan säilyttää pysyvästi. Siitä, mitkä asiakirjat ja asiakirjoihin sisältyvät tiedot säilytetään pysyvästi, määrää arkistolaitos arkistolain (831/1994) 8 §:n 3 momentin mukaisesti.

2 §. Yliopistojen tehtävänä on tehdä muun muassa lääketieteellistä tutkimusta ja antaa tutkimukseen perustuvaa lääketieteen opetusta. Kaikki lääketieteen laitokset sijaitsevat yliopistoissa. Pykälän 1 momentista ehdotetaan selkeyden vuoksi poistettavaksi maininta ruumiin luovuttamisesta korkeakoululle opetusta tai tutkimusta varten, koska käytännössä korkeakouluissa ei tehdä lääketieteellistä tutkimusta tai anneta lääketieteellistä opetusta, joka edellyttäisi ruumiin luovuttamista niille.

3 §. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi perustuslain 80 §:n mukainen tekninen täsmennys siten, että kuolemansyyn selvittämisessä tulee noudattaa sosiaali- ja terveystieteiden laitoksen asetuksella säädettäviä menettelytapoja.

5 §. Lääketieteelliseen ruumiinavaukseen on pääsääntöisesti saatava omaisen suostumus. Kaikissa tilanteissa suostumuksen saaminen viivytyksettä ei kuitenkaan onnistu. Lääninhallitus on aiemmin voinut antaa luvan lääketieteelliseen ruumiinavaukseen tällaisessa tilanteessa. Jatkossa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos voisi antaa kyseisen luvan lääketieteellisen ruumiinavauksen toimitamiseen. Omaisen suostumus olisi kuitenkin jatkossakin pääsääntö.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi kaksi teknistä muutosta. Ensinnäkin momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että kuntainliitto muutettaisiin kuntayhtymäksi. Toiseksi momenttia ehdotetaan muutettavak-

si siten, että kumottu väestökirjalaki korvattaisiin kotikuntalailla (201/1994).

6 §. Pykälässä säädetään lääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamiseksi 5 §:n mukaan tarvittavan luvan käsittelystä. Tällainen lupapyyntö on käsiteltävä kiireellisenä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toimisi jatkossa luvan antajana.

Pykälän 3 momentissa säädetään lääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamispaikasta. Jatkossa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos antaessaan 5 §:n mukaisen luvan lääketieteelliseen ruumiinavaukseen määräisi myös avauspaikan.

Pykälän 4 momentin mukaiseen valituskieltoon ei ehdoteta tehtäväksi muutosta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tekemään päätökseen ruumiinavausluvasta tai avauspaikasta ei saisi hakea muutosta.

10 §. Pääsääntöisesti määräyksen oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta antaa poliisi. Poliisimiehen tekemäksi epäillyn rikoksen esitutkinnassa tutkinnanjohtajana toimii syyttäjä. Tällöin olisi perusteltua, että syyttäväviranomainen voisi antaa ruumiinavausmääräyksen. Siksi pykälään ehdotetaan lisättäväksi maininta syyttäväviranomaisesta. Lisäksi pykälän muotoilua ehdotetaan täsmennettäväksi niin, että määräyksen antaisi poliisilaitoksen tai keskusrikospoliisin päällikkö tai heidän määräämänsä päällystöön kuuluva poliisimies. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos voisi antaa ruumiinavausmääräyksen tietyissä tilanteissa. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi yleisvaarallisen tartuntataudin epäily, tilanteessa jossa vainaja ei ole ollut sairauden johdosta lääkärin hoidossa.

12 b §. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 12 b §, jossa kuolemansyyn selvittämisestä annetussa asetuksessa nyt oleva säännös kuolemansyyn selvittämistoiminnan ohjaamisesta nostettaisiin lakiin. Säännöksen mukaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitos ohjaisi ja valvoisi kuolemansyyn selvitystoimintaa. Pykälän 2 momentiksi ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suorittamisvastuu ja muu oikeuslääketieteellisestä ruumiinavaus-toiminnasta vastaaminen kuuluisi Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

13 §. Kaikki kuolemansyyn selvittämiseksi

suoritettavat ruumiinavaukset tulisi tehdä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen hyväksymässä ruumiinavauspaikassa.

1.2. Mielen terveyslaki

2 §. *Ohjaus ja valvonta.* Pykälässä säädetään mielen terveystyön ohjauksesta ja valvonnasta. Pykälän 2 – 5 momentteihin ehdotetaan tehtäväksi lainsäädännön muutoksista aiheutuvat tekniset muutokset. Valtion aluehallintouudistuksen perusteella ehdotetaan, että pykälässä olevat maininnat lääninhallituksesta muutettaisiin aluehallintovirastoksi ja maininnat läänin alueesta muutettaisiin toimialueeksi tai aluehallintoviraston toimialueeksi.

Lisäksi ehdotetaan, että pykälän 2 ja 3 momenteissa olevat maininnat Terveidenhuollon oikeusturvakeskuksesta muutettaisiin Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskukseksi ja että 5 momentissa oleva maininta Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta muutettaisiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitokseksi.

3 §. *Mielen terveystyön järjestäminen.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos siten, että kuntainliitto muutettaisiin kuntayhtymäksi.

4 §. *Mielen terveystyön periaatteet.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos siten, että kuntainliitto muutettaisiin kuntayhtymäksi.

5 §. *Mielen terveystyön yhteensovittaminen.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos siten, että kuntainliitto muutettaisiin kuntayhtymäksi.

6 §. *Valtion mielisairaalassa annettava hoito.* Pykälässä säädetään muun ohella valtion mielisairaaloissa tehtävistä mielentilatutkimuksista sekä rikoksesta syytetyn tai rangaistukseen tuomitsematta jätetyn määräämisestä hoitoon. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Terveidenhuollon oikeusturvakeskuksen sijasta päätöksen valtion mielisairaalaan ottamisesta tekee jatkossa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

11 §. *Kuuleminen ja hoitoon määrääminen.* Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos siten, että lääninoikeuden sijasta siinä todetaan hallinto-oikeus.

12 §. *Hoidon jatkaminen.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos siten, että lääninoikeuden sijasta siinä todetaan hallinto-oikeus.

13 §. *Omasta tahdostaan hoitoon otetun määrääminen hoitoon hänen tahdostaan riippumatta.* Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos siten, että lääninoikeuden sijasta siinä todetaan hallinto-oikeus.

16 §. *Mielentilatutkimus.* Pykälässä säädetään mielentilatutkimukseen määräämisestä, mielentilatutkimuksesta ja mielentilalausunnosta. Pykälän 1 – 3 momentteja ehdotetaan muutettavaksi siten, että Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sijasta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos määräisi, missä mielentilatutkimus suoritetaan. Mielentilatutkimuksen tulokset tulisi toimittaa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselle, joka antaisi lausunnon rikoksesta syytetyn mielentilasta tuomioistuimelle.

17 §. *Hoito tahdosta riippumatta mielentilatutkimuksen jälkeen.* Pykälässä säädetään tahdosta riippumattomasta hoidosta. Pykälän 1 – 2 momentteja ehdotetaan muutettavaksi siten, että Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sijasta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos määräisi henkilön tahdosta riippumattomaan hoitoon ja päättäisi tällaisen hoidon lopettamisesta.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos siten, että lääninoikeuden sijasta siinä todetaan hallinto-oikeus.

17 a §. *Eriyistason psykiatrinen sairaalahoido.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sijasta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos määräisi henkilön erityistason psykiatriseen hoitoon.

18 §. *Sairaalasta poistaminen mielentilatutkimuksen jälkeen.* Pykälän 1 – 2 momentteja ehdotetaan muutettavaksi siten, että Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sijasta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos voisi poistaa henkilön sairaalasta mielentilatutkimuksen jälkeen.

18 a §. *Sairaalasta poistaminen sairaanhoitopiirin toimintayksikön valvonnassa.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sijasta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos voisi

päästää tahdosta riippumattomassa hoidossa olevan henkilön sairaalasta enintään kuudeksi kuukaudeksi sairaanhoitopiirin valvonnassa.

19 §. *Rikoksesta syytetyn kehitysvammaisen erityishuolto.* Pykälän 1 – 2 momentteja ehdotetaan muutettavaksi siten, että Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sijasta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos voisi päättää kehitysvammaisen tahdonvastaisesta erityishuollosta.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos siten, että lääninoikeuden sijasta siinä todetaan hallinto-oikeus.

21 §. *Rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön psykiatrisen sairaanhoidon tarpeen selvittäminen.* Pykälän 1 – 2 momentteja ehdotetaan muutettavaksi siten, että Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sijasta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos selvittäisi tuomioistuimen pyynnöstä rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön hoidon tarpeen ja voisi määrätä hänet tätä varten sairaalaan tutkittavaksi.

22 §. *Rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoito hänen tahdostaan riippumatta.* Pykälän 1 – 3 momentteja ehdotetaan muutettavaksi siten, että Terveystieteiden tutkimuskeskuksen sijasta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos toteaisi tahdosta riippumattoman hoidon edellytykset ja määräisi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön hoitoon tai kehitysvammaisen erityishuoltoon, jos hoidon tai erityishuollon edellytykset täyttyisivät.

22 f §. *Eriyistien rajoitusten kesto ja niiden täytäntöönpanon valvonta.* Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lainsäädännön muutoksista aiheutunut tekninen muutos. Valtion aluehallintouudistuksen perusteella ehdotetaan, että pykälässä olevat maininnat lääninhallituksesta muutettaisiin aluehallintovirastoksi.

22 m §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston sijasta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos antaisi lausunnon kansainvälisen hoitoseuraamuksen täytäntöönpanosta.

22 n §. Pykälä 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontaviraston sijasta Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos sijoittaisi henkilön valtion mielisairaalaan.

22 o §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston sijasta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos selvittäisi tahdosta riippumattoman hoidon edellytykset.

22 p §. Pykälän 1 – 2 momentteja ehdotetaan muutettavaksi siten, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston sijasta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos selvittäisi oikeusministeriön kanssa mahdollisuuden siirtää hoitoseuraamuksen täytäntöönpano toiseen valtioon.

22 q §. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että pöytäkirja hoitoseuraamuksen täytäntöönpanon siirtoon vaadittavan henkilön suostumuksen antamisesta tulisi toimittaa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston sijasta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokseen.

22 r §. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston sijasta Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tekisi esityksen hoitoseuraamuksen täytäntöönpanosta toisessa valtiossa.

24 §. Muutoksenhaku. Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen sijasta siinä todetaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Lisäksi pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lainsäädännön muutoksista johtuva tekninen muutos, jonka mukaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta annettu laki muutettaisiin hallintolainkäyttölaiksi (586/1996).

32 §. Mielentilatutkimusten suorittaminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lainsäädännön muutoksista aiheutuvat tekniset muutokset siten, että siinä olevat maininnat väestökirjalaista korvattaisiin kotikuntalailla (201/1994).

33 §. Mielentilatutkimuksessa olleen matkat asuinpaikkaan. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lainsäädännön muutoksista aiheutuva tekninen muutos siten, että siinä oleva maininta väestökirjalaista korvattaisiin kotikuntalailla (201/1994).

33 a §. Toiminnan ja toimitilojen tarkastus. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi lisäys, jonka mukaan myös valtion mielisairaaloitten toiminta, toimitilat ja toimintayksi-

köt voitaisiin tarkastaa. Lainsäädännössä ei aiemmin ole ollut nimenomaista säännöstä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tai aluehallintoviraston oikeudesta tehdä tarkastus valtion mielisairaalaan. Säännöksen tarkoitus olisi saattaa myös valtion mielisairaalat niin sanotun organisaatiovalvonnan piiriin ja saattaa ne kunnissa tai kuntayhtymissä tarjottavan tässä laissa tarkoitettua toiminnan kanssa samaan asemaan.

Lisäksi ehdotetaan, että 1 ja 3 momenteissa olevat maininnat Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta muutettaisiin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi. Valtion aluehallintouudistuksen perusteella ehdotetaan, että 1 ja 3 momenteissa olevat maininnat lääninhallituksesta muutettaisiin aluehallintovirastoksi.

33 b §. Epäkohtien korjaaminen. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi valtion mielisairaalaan koskeva lisäys samoin perustein kuin edellä 33 a §:n perusteluissa on todettu.

Ehdotetaan, että pykälän 1 – 4 momenteissa olevat maininnat Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta muutettaisiin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi. Valtion aluehallintouudistuksen perusteella ehdotetaan, että 1 – 4 momenteissa olevat maininnat lääninhallituksesta muutettaisiin aluehallintovirastoksi.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tai aluehallintovirastojen valvontavastuun piiriin ei kuulu lääkelaisia sekä terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa tarkoitettu toiminta, jonka valvonta on ollut Lääkelaitoksen tehtävä.

Terveydenhuollon laitteita ja tarvikkeita koskevat tehtävät ja toiminnan valvontavastuu siirtyvät marraskuun alusta 2009 Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle. Sen vuoksi 4 momentista ehdotetaan poistettavaksi maininta terveydenhuollon laitteita ja tarvikkeita koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta.

33 c §. Huomautus ja huomion kiinnittäminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi valtion mielisairaalaan koskeva lisäys samoin perustein kuin edellä 33 a §:n perusteluissa on todettu.

Lisäksi ehdotetaan, että pykälän 1 – 3 momenteissa olevat maininnat Terveyden-

huollon oikeusturvakeskuksesta muutettaisiin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoksi. Valtion aluehallintouudistuksen perusteella ehdotetaan, että 1 – 4 momenteissa olevat maininnat lääninhallituksesta muutettaisiin aluehallintovirastoksi.

1.3. Laki Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta

2 §. Tehtävät. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 a kohta. Siinä lisättäisiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäviin oikeuspsykiatriset aiemmin Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolla olleet ja kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät aiemmin lääninhallituksilla olleet tehtävät. Näistä tehtävistä säädetään mielenterveyslaissa (1116/1990) ja kuolemansyyn selvittämisestä annetussa laissa (459/1973).

3 a §. Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 a §, jossa säädettäisiin oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnasta sekä sen tehtävistä ja kokoonpanosta. Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnan puheenjohtajalta vaadittava asiantuntemus edellyttäisi käytännössä lähinnä oikeustieteellistä tai lääketieteellistä koulutusta ja perehtyneisyyttä alan lainsäädäntöön. Kehitysvammahuollon asiantuntemusta edustava jäsen osallistuu asian käsittelyyn vain käsiteltäessä erityishuoltolaitoksessa tapahtuvaa hoitoa koskevia asioita. Lisäksi pykälän 3 momentissa olevan valtuutussäännöksen perusteella valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää lautakunnan asettamisesta, kokoonpanosta, tehtävistä ja toiminnasta. Vastaava valtuutussäännös on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetussa laissa.

5 §. Tietojen ja näyttöiden kerääminen ja käyttö. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uudet 5 ja 6 momentit, jotka koskevat mielentilatutkimuksiin liittyvien tietojen saantia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella olisi oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä mielentilatutkimusten suorittamiseksi välttämättömät tiedot viranomaisilta ja muilta tahoilta. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos voisi myös antaa samoin edellytyksin mielentilatutkimuksia suorittavalle laitokselle

luvan saada tällaisia tietoja. Vastaavat säännökset sisältyvät Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annettuun lakiin.

1.4. Laki Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta

2 §. Tehtävät. Lupa ja valvontaviraston tehtävät määrittelevän pykälän 1 momentin 2 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi muutos siten, että siitä poistettaisiin oikeuspsykiatria ja oikeuslääketieteellinen kuolemansyyn selvittäminen. Tehtävät siirtyisivät Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vastuulle.

3 §. Lautakunnat. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi muutos siten, että siitä poistettaisiin oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta. Jatkossa lautakunta toimisi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteydessä.

6 §. Tietojen antaminen. Valtion aluehallintouudistuksen perusteella ehdotetaan, että pykälässä oleva maininta lääninhallituksesta muutettaisiin aluehallintovirastoksi.

2. Tarkemmat säännökset ja määräykset

Ehdotettujen muutosten johdosta on tarpeen muuttaa myös mielenterveysasetusta (1247/1990), kuolemansyyn selvittämisestä annettua asetusta (948/1973), Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annettua asetusta (675/2008), Sosiaali- terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annettua asetusta (676/2008) sekä oikeuslääkeopillisista tutkimuksista suoritettavista korvauksista annettua asetusta (862/2004). Annettavilla sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtioneuvoston asetuksilla tehtäisiin lainmuutosten edellyttämät muutokset asetuksiin.

3. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

Kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain ja mielenterveyslain muuttamisesta annettavien lakien voimaantulosäännöksiin ehdotetaan lisättäväksi siirtymäsäännökset koskien

kuolemansyyn selvittämiseen liittyvien sekä oikeuspsykiatristen tehtävien siirtoa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokseen. Tarkoituksena on siirtää voimassaolevat sopimukset ja sitoumukset voimassaolevin ehdoin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kuolemansyyn selvittämisestä 1 päivänä kesäkuuta 1973 annetun lain (459/1973) 1-3, 5, 6, 10 ja 13 §, sellaisina kuin niistä ovat 1 § ja 2 §:n 1 momentti laissa 858/1997, 3 § laissa 1089/1992 ja 13 § laissa 114/1991, sekä *lisätään* lakiin uusi 12 b §, seuraavasti:

1 §

Kuolemasta on viipymättä ilmoitettava lääkärille tai poliisille.

Terveydenhuollon toimintayksikön tai lääkärin on ilmoitettava tieto kuolemasta väestötietojärjestelmään ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen edelleen Tilastokeskukselle. Tiedon ilmoittamisesta annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen velvollisuudesta ilmoittaa kuolemasta väestötietojärjestelmään sekä kuolleena syntyneestä tehtävästä ilmoituksesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Tilastokeskuksen tehtävänä on säilyttää tämän lain nojalla sille toimitetut asiakirjat ja tiedot. Asiakirjat tai asiakirjoihin sisältyvät tiedot voidaan säilyttää pysyvästi. Asiakirjojen tai asiakirjoihin sisältyvien tietojen säilyttämisestä pysyvästi säädetään arkistolaisissa (831/1994).

2 §

Kuolleen saa haudata tai ruumiin luovuttaa lääketieteen opetusta tai tutkimusta varten yliopistolle vasta, kun kuolemansyy on siten selvitetty kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään ja lupa hautaamiseen on annettu.

Luvan hautaamiseen antaa lääkäri, jolle valtioneuvoston asetuksella toisin säädetä.

3 §

Säännöksiä lääketieteellisessä kuolemansyyn selvittämisessä noudatettavista menettelytavoista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

5 §

Sairaanhoitolaitoksessa tai terveyskeskuksessa kuolleen taikka sinne kuolleena tuodun henkilön lääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta päättää sairaanhoitolaitoksen tai terveyskeskuksen asianomainen ylilääkäri tai vastaava lääkäri. Toimenpiteeseen on saatava vainajan lähimmän omaisen tai vainajalle muuten läheisen henkilön suostumus. Jos suostumusta ei voida viivytyksettä saada, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos voi lääkärin saatettua asian sen ratkaistavaksi antaa luvan ruumiinavauksen suorittamiseen.

Lääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun hakemuksen johdosta muulle kuin 1 momentissa tarkoitetulle kuolleelle henkilölle päättää sen lääketieteellisiä ruumiinavauksia suorittavan sairaanhoitolaitoksen tai terveyskeskuksen asianomainen ylilääkäri tai vastaava lääkäri, jota ylläpitävässä kunnassa tai kuntayhtymän jäsenkunnassa henkilöllä oli kuollessaan kotikuntalainen (201/1994) mukainen asuinpaikka. Jos kuolleen henkilön asuinpaikkaa ei voida vaikeuksitta selvittää ja jos muut erityiset syyt niin vaativat, päättää asi-

asta kuolinpaikkaa lähinnä olevan lääketieteellisiä ruumiinavauksia suorittavan sairaanhoitolaitoksen tai terveyskeskuksen asianomainen ylilääkäri tai vastaava lääkäri.

Jos 1 momentissa mainitun lääkärin päätös on kielteinen, mutta sairaanhoitolaitoksessa tai terveyskeskuksessa kuollutta henkilöä hoitanut lääkäri katsoo ruumiinavauksen suorittamisen tarpeelliseksi, on hoitaneella lääkärillä oikeus saattaa asia Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ratkaistavaksi.

6 §

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on käsiteltävä lääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamista koskeva asia kiireellisenä. Ennen asian ratkaisemista on vainajan lähimmälle omaiselle tai muuten läheiselle henkilölle varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi, jos se ilman kohtuutonta viivytystä on mahdollista.

Jos ruumiinavauksen suorittamista pyytää muu kuin 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu ylilääkäri tai vastaava lääkäri, on ylilääkärille tai vastaavalle lääkärille varattava tilaisuus lausunnon antamiseen, jos se ilman kohtuutonta viivytystä on mahdollista.

Antaessaan luvan ruumiinavauksen suorittamiseen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on samalla määrättävä avauspaikka.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tämän pykälän nojalla tekemään päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta.

10 §

Määräyksen oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta antaa poliisilaitoksen tai keskusrikospoliisin päällikkö tai

heidän määräämänsä muu päällystään kuuluva poliisimies, asianomainen syyttäviranomainen, tuomioistuin tai Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

5 luku

Erinäisiä säännöksiä

12 b §

Kuolemansyyn selvittämistoiminnan ohjaus ja valvonta kuuluu Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos vastaa oikeuslääketieteellisestä ruumiinavaustoiminnasta.

13 §

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos hyväksyy sairaalan tai muun paikan, jossa ruumiinavaus tehdään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Lääninhallituksissa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevat kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät asiat siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen käsiteltäviksi.

Lääninhallitusten tekemät kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät sopimukset ja sitoumukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**mielenterveyslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä joulukuuta 1990 annetun mielenterveyslain (1116/1990) 2 ja 3 §, 4 §:n 1 momentti, 5 §, 6 §:n 3 momentti, 11 §:n 3 momentti, 12 §, 13 §:n 3 momentti, 16 ja 17 §, 17 a §:n 1 momentti, 18, 18 a, 19, 21 ja 22 §, 22 f §:n 4 momentti, 22 m – 22 p §, 22 q §:n 3 momentti, 22 r §, 24 §:n 2 momentti, 32 ja 33 §, 33 a §:n 1 ja 3 momentti sekä 33 b ja 33 c §, sellaisina kuin niistä ovat 2 § laeissa 1435/1991, 417/2001, 1423/2001 ja 1257/2005, 3 § laissa 751/1992, 6 §:n 3 momentti laissa 1504/1994, 16, 18, 19 ja 21 § laissa 1086/1992, 17 § mainituissa laeissa 1086/1992 ja 1504/1994, 18 a § ja 22 f §:n 4 momentti mainitussa laissa 1423/2001, 17 a §:n 1 momentti laissa 383/1997, 22 § mainituissa laeissa 1086/1992 ja 383/1997, 22 m – 22 p §, 22 q §:n 3 momentti ja 22 r § laissa 419/2009, 24 §:n 2 momentti laissa 723/2005 sekä 33 a §:n 1 ja 3 momentti, 33 b ja 33 c § mainitussa laissa 1257/2005, seuraavasti:

2 §

Ohjaus ja valvonta

Mielenterveystyön yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu, jollei lailla toisin säädetä, sosiaali- ja terveysministeriölle.

Aluehallintovirastolle kuuluu mielenterveystyön suunnittelu, ohjaus ja valvonta toimialueellaan. Aluehallintoviraston on erityisesti valvottava tämän lain 4 a luvussa tarkoitettujen itsemääräämisoikeuden rajoitusten käyttöä.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ohjaa sosiaali- ja terveysministeriön alaisena aluehallintovirastojen toimintaa niiden toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja ratkaisukäytäntöjen yhdenmukaistamiseksi mielenterveystyön ohjauksessa ja valvonnassa. Lisäksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ohjaa ja valvoo mielenterveystyötä erityisesti silloin, kun kysymyksessä ovat:

1) periaatteellisesti tärkeitä tai laajakantoiset asiat;

2) usean aluehallintoviraston toimialuetta tai koko maata koskevat asiat;

3) asiat, jotka liittyvät Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa käsiteltävään terveydenhuollon ammattihenkilöä koskevaan valvonta-asiaan; sekä

4) asiat, joita aluehallintovirasto on esteellinen käsittelemään.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintovirastojen tarkemmasta työnjaosta ohjauksessa ja valvonnassa voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

Mielenterveystyön asiantuntijavirastona toimii Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

3 §

Mielenterveyspalvelujen järjestäminen

Kunnan tulee huolehtia alueellaan tässä laissa tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen järjestämisestä osana kansanterveystyötä si-

ten kuin kansanterveyslaissa (66/1972) säädetään ja osana sosiaalihuoltoa siten kuin sosiaalihuoltolaissa (710/1982) säädetään.

Erikoissairaanhoitolaissa tarkoitetun sairaanhoitopiirin kuntayhtymän tulee huolehtia erikoissairaanhoitona annettavista mielenterveyspalveluista alueellaan siten kuin sanotussa laissa ja tässä laissa säädetään.

Kunnan tämän lain nojalla järjestämään toimintaan sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annettua lakia (733/1992), jollei muualla laissa toisin säädetä.

4 §

Mielenterveyspalvelujen periaatteet

Kunnan tai kuntayhtymän on huolehdittava siitä, että mielenterveyspalvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi kuin kunnassa tai kuntayhtymän alueella esiintyvä tarve edellyttää.

5 §

Mielenterveyspalvelujen yhteensovittaminen

Mielenterveyspalvelujen järjestämisessä on sairaanhoitopiirin kuntayhtymän ja sen alueella toimivien terveyskeskusten yhdessä kunnallisen sosiaalihuollon ja erityispalveluja antavien kuntayhtymien kanssa huolehdittava siitä, että mielenterveyspalveluista muodostuu toiminnallinen kokonaisuus.

Mielisairautta tai muuta mielenterveyshäiriötä potevalle henkilölle on riittävän hoidon ja palvelujen ohella yhteistyössä asianomaisen kunnan sosiaalitoimen kanssa järjestettävä mahdollisuus hänen tarvitsemaansa lääkinnälliseen tai sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvään tuki- ja palveluasumiseen siten kuin siitä on erikseen säädetty.

6 §

Valtion mielisairaalassa annettava hoito

Päätöksen rikoksesta syytetyn tai mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jäte-

tyn valtion mielisairaalaan ottamisesta tekee Terveyden ja hyvinvoinnin laitos siten kuin 17 §:ssä säädetään. Muulloin päätöksen valtion mielisairaalaan ottamisesta, hoidon lopettamisesta ja sairaalasta poistamisesta tekee valtion mielisairaalan ylilääkäri.

11 §

Kuuleminen ja hoitoon määrääminen

Jos hoitoon määrätty on alaikäinen, päätös on heti alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.

12 §

Hoidon jatkaminen

Hoitoon määrättyä saadaan 11 §:ssä tarkoitetun päätöksen nojalla pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kolme kuukautta. Jos ennen tämän ajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on välttämätöntä sen jälkeenkin, mutta siitä ei päästä potilaan kanssa yhteisymmärrykseen, potilaasta on annettava uusi tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava 11 §:ssä tarkoitettua lääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kolme kuukautta. Päätös, jolla hoitoa jatketaan, on annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.

Hoidon jatkamista koskevan päätöksen nojalla potilasta saadaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Tämän jälkeen on 9 ja 10 §:ssä säädettyin tavoin selvitettävä uudelleen, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa.

13 §

Omasta tahdostaan hoitoon otetun määrääminen hoitoon hänen tahdostaan riippumatta

Jos hoitoon määrätty on alaikäinen, päätös

on heti alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.

16 §

Mielentilatutkimus

Tuomioistuimen on määrättyään rikoksesta syytetyn mielentilatutkimukseen viipymättä toimitettava asiakirjat Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos määrää, missä mielentilatutkimus suoritetaan ja, jos se suoritetaan sairaalan ulkopuolella, kuka sen suorittaa.

Mielentilatutkimus on toimitettava ja lausunto rikoksesta syytetyn mielentilasta annettava Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle viimeistään kahden kuukauden kuluttua mielentilatutkimuksen aloittamisesta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos voi perustellusta syytä pidentää tutkimusaikaa enintään kahdella kuukaudella.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos antaa saamansa lausunnon perusteella oman lausuntonsa rikoksesta syytetyn mielentilasta tuomioistuimelle.

17 §

Hoito tahdosta riippumatta mielentilatutkimuksen jälkeen

Jos edellytykset rikoksesta syytetyn määrämiseen hoitoon hänen tahdostaan riippumatta ovat olemassa, kun mielentilatutkimus on toimitettu, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen on määrättävä hänet hoitoon hänen tahdostaan riippumatta.

Hoitoon määrättyä saadaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen päätöksen nojalla pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Ennen tämän ajan päättymistä potilaasta on annettava tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määrämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava 11 §:ssä tarkoitetun lääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kuusi kuukautta. Hoidon jatkamista koskeva päätös on annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi,

jolloin hallinto-oikeuden on tutkittava, ovatko edellytykset hoitoon määrämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon lopettamista koskeva päätös on niin ikään annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vahvistettavaksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen on joko vahvistettava hoidon lopettamista koskeva päätös tai, jos edellytykset hoitoon määrämiseen potilaan tahdosta riippumatta ovat olemassa, määrättävä potilas hoitoon.

Hoidon jatkamista koskevan päätöksen nojalla potilasta saadaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Jos ennen tämän ajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on edelleen välttämätöntä, on meneteltävä siten kuin 2 momentissa säädetään.

Jos hoitoon määrättyä hoidettaessa käy ilmi, että edellytyksiä hoitoon määrämiseen tahdosta riippumatta ei ole, on meneteltävä siten kuin 2 momentissa säädetään.

17 a §

Eriyistason psykiatrinen sairaalahoito

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos määrää rikoksesta syytetyn tahdosta riippumattoman hoidon aloittamisesta sairaalassa, jossa on potilaan hoidon edellyttämät valmiudet ja erityisasiantuntemus.

18 §

Sairaalasta poistaminen mielentilatutkimuksen jälkeen

Jos mielentilatutkimuksen perusteella on ilmeistä, että edellytyksiä rikoksesta syytetyn hoitoon määrämiseen hänen tahdostaan riippumatta ei ole, hänet saadaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen suostumuksella poistaa hänen sitä halutessaan sairaalasta jo ennen kuin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunto on annettu.

Jos Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 16 §:n 3 momentissa tarkoitetussa lausunnossaan toteaa, että edellytyksiä rikoksesta syytetyn hoitoon määrämiseen hänen tahdos-

taan riippumatta ei ole, hänet on hänen sitä halutessaan viipymättä poistettava sairaalasta.

18 a §

Sairaalasta poistaminen sairaanhoitopiirin toimintayksikön valvonnassa

Edellä 17 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu henkilö, joka on määrätty hoitoon, voidaan ennen lopullista sairaalasta poistamista päästää Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen määräämin, henkilön terveydentilan arviomiseen taikka hänen lääke- tai muuhun terveydenhoitoonsa perustuvien ehtojen sairaalasta enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Tänä aikana henkilö on asianomaisen sairaanhoitopiirin psykiatrisen toimintayksikön valvonnassa. Sairanhoitopiiriin tulee määrätä valvonnasta vastaava psykiatrinen yksikkö.

19 §

Rikoksesta syytetyn kehitysvammaisen erityishuolto

Jos Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa toteaa, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 32 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset vastoin tahtoa annettavaan erityishuoltoon ovat olemassa, laitos päättää tahdonvastaisesta erityishuollosta. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen päätös vastaa tällöin kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 33 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityishuollon johtoryhmän päätöstä. Päätöstä ei alisteta hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.

Jos Terveiden ja hyvinvoinnin laitos erityishuollon johtoryhmän esityksestä katsoo, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentissa säädetyt edellytyksiä vastoin tahtoa annettavaan erityishuoltoon ei enää ole, erityishuolto on heti lopetettava ja potilas poistettava erityishuoltoa antavasta toimintayksiköstä hänen sitä halutessaan.

21 §

Rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön psykiatrisen sairaanhoidon tarpeen selvittäminen

Jos tuomioistuim jättää rikoksesta syytetyn mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta, tuomioistuim voi saattaa kysymyksen hänen psykiatrisen sairaanhoidon tarpeestaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen selvittäväksi. Tuomioistuim voi samalla määrätä hänet säilytettäväksi vankilassa, kunnes Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen päätös on annettu.

Jos rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön psykiatrisen sairaanhoidon tarpeen selvittämiseksi on välttämätöntä, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos voi määrätä hänet enintään 30 päiväksi sairaalaan tutkittavaksi.

22 §

Rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoito hänen tahdostaan riippumatta

Jos Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toteaa, että edellytykset mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoitoon määräämiseen hänen tahdostaan riippumatta ovat olemassa, laitoksen on määrättävä hänet hoitoon hänen tahdostaan riippumatta. Hoidon aloituspaikan määräämisestä, hoidossa pitämisestä ja hoidon jatkamisesta on voimassa, mitä 17 ja 17 a §:ssä säädetään.

Jos Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toteaa, että edellytyksiä mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoitoon määräämiseen hänen tahdostaan riippumatta ei ole, hänet on hänen niin halutessaan viipymättä poistettava sairaalasta tai hänen säilyttämisenä vankilassa välittömästi lopetettava.

Jos Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa toteaa, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset vastoin tahtoa annettavaan erityishuoltoon ovat olemassa, laitos päättää tahdonvastaisesta erityishuollosta niin kuin 19 §:ssä säädetään.

22 f §

Erityisten rajoitusten kesto ja niiden täytäntöönpanon valvonta

Aluehallintovirastolle on kahden viikon välein toimitettava ilmoitus potilaiden eristämisistä ja sitomisista. Aluehallintovirastolle tehtävässä ilmoituksessa on mainittava potilaan tunnistetiedot, tiedot toimenpiteestä ja sen syystä sekä toimenpiteen määränneen lääkärin nimi. Aluehallintoviraston tulee hävittää potilasta koskevat tunnistetiedot kahden vuoden kuluttua tietojen saamisesta.

22 m §

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on oikeusministeriön pyynnöstä annettava lausunto siitä, onko vieraassa valtiossa määrätyn hoitoseuraamuksen siirtäminen pantavaksi täytäntöön Suomessa perusteltua hoidon tarkoituksen saavuttamiseksi. Lausunnossa on otettava kantaa myös siihen, miten hoito Suomessa tulisi järjestämään.

22 n §

Kun vieraassa valtiossa määrätty hoitoseuraamus on päätetty panna täytäntöön Suomessa, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on sijoitettava hoitoseuraamukseen määrätty 22 m §:ssä tarkoitettu lausunnossa mainittuun valtion mielisairaalaan.

Sijoituspäätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

22 o §

Potilasta saadaan vieraassa valtiossa määrätyn hoitoseuraamuksen perusteella pitää Suomessa tahdosta riippumattomassa hoidossa enintään kuusi kuukautta. Ennen tämän ajan päättymistä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on selvitettävä, ovatko Suomen lain mukaiset edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa. Selvitys on käynnistettävä mahdollisimman pian sen jälkeen, kun hoitoseuraamukseen määrätty on siirretty Suomeen. Menettelystä on soveltuvin osin voimassa mitä tämän lain 4 luvussa säädetään rangaistukseen tuomitsematta jätetyn tahdosta riippumattoman hoidon tarpeen selvittämisestä ja tahdosta riippumattomasta

hoidosta.

22 p §

Jos Suomessa hoitoseuraamukseen määrätty on vieraan valtion kansalainen tai hänellä on vieraassa valtiossa kotipaikka, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on yhteistyössä oikeusministeriön kanssa selvitettävä, onko hoitoseuraamus Suomen ja vieraan valtion välillä tehdyn sopimuksen nojalla mahdollista siirtää pantavaksi täytäntöön vieraassa valtiossa.

Jos täytäntöönpanon siirtäminen on mahdollista, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen on viipymättä ilmoitettava siitä hoitoseuraamukseen määrätyn hoidosta vastaavalle terveydenhuollon toimintayksikölle ja alistettava päätös hoitoon määräämisestä tai hoidon jatkamisesta Helsingin hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.

Menettelyyn Helsingin hallinto-oikeudessa sovelletaan, mitä hoidon jatkamista koskevan asian käsittelystä 17 §:n 2 momentissa säädetään. Helsingin hallinto-oikeuden on liitettävä päätökseensä selostus rikosasian ratkaisuun tuomioistuimen lainvoimaisesta tuomiosta.

22 q §

Toimituksesta, jossa suostumus on annettu, on laadittava pöytäkirja. Pöytäkirja on toimitettava Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle ja oikeusministeriölle.

22 r §

Jos Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoo, että hoitoseuraamuksen jättäminen pantavaksi täytäntöön vieraassa valtiossa on perusteltua hoidon tarkoituksen saavuttamiseksi, sen on tehtävä oikeusministeriölle esitys hoitoseuraamuksen jättämisestä täytäntöön pantavaksi vieraassa valtiossa.

Oikeusministeriölle on toimitettava selvitys siitä, että hoitoseuraamukseen määrätty on vieraan valtion kansalainen tai että hänellä on vieraassa valtiossa kotipaikka sekä jäljennös Helsingin hallinto-oikeuden 22 p §:n 2 momentin nojalla vahvistamasta päätöksestä.

24 §

Muutoksenhaku

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon tai hoidon jatkamista hänen tahdostaan riippumatta taikka 21 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa määräämistä sairaalaan tutkittavaksi, sekä päätökseen, joka koskee erityis- huollon antamista vastoin tahtoa, saa hakea muutosta siten kuin hallintolainkäyttölaissa säädetään.

32 §

Mielentilatutkimusten suorittaminen

Kunnallisen sairaalan tai sairaanhoidon toimintayksikön on toimitettava mielentilatutkimuksia ensisijaisesti henkilölle, jolla on kotikuntalain (201/1994) mukainen asuinpaikka sairaalaa ylläpitävässä kunnassa, sekä sellaiselle kyseisessä kunnassa oleskelevalle Suomen kansalaiselle, jolla ei ole Suomessa kotikuntalain mukaista asuinpaikkaa.

Kustannukset mielentilatutkimuksista suoritetaan valtion varoista.

33 §

Mielentilatutkimuksessa olleen matkat asuinpaikkaan

Jos mielentilatutkimukseen sairaalaan otettu henkilö, joka ei ole vangittuna eikä suoritettamassa vankeusrangaistusta, poistetaan 18 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa sairaalasta, sairaala on velvollinen hänen niin halutessaan järjestämään tai kustantamaan hänen matkansa kotikuntalaissa tarkoitettuun asuinpaikkaan.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan 19 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa erityis- huoltoa antavaan toimintayksikköön.

33 a §

Toiminnan ja toimitilojen tarkastus

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto sekä aluehallintovirasto voivat tarkastaa kunnan ja kuntayhtymän sekä valtion mielisairaaloiden tässä laissa tarkoitetun toiminnan sekä toiminnan järjestämisessä käytettävät toimintayksiköt ja toimitilat silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi lisäksi perustellusta syystä määrätä aluehallintoviraston tekemään tarkastuksen. Tarkastus voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta.

Poliisin on tarvittaessa annettava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle sekä aluehallintovirastolle virka-apua tarkastuksen suorittamiseksi.

33 b §

Epäkohtien korjaaminen

Jos mielenterveystyön järjestämisessä tai toteuttamisessa havaitaan potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin tämän lain vastaista, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava. Jos potilasturvallisuus sitä edellyttää, toiminta voidaan määrätä välittömästi keskeytettäväksi taikka toimintayksikön, sen osan tai laitteen käyttö kieltää välittömästi.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi velvoittaa kunnan, kuntayhtymän tai valtion mielisairaalan noudattamaan 1 momentissa tarkoitettua määräystä sakon uhalla tai uhalla, että toiminta keskeytetään, taikka että toimintayksikön, sen osan tai laitteen käyttö kielletään.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintoviraston päätöstä toiminnan keskeyttämisestä taikka toimintayksikön,

sen osan tai laitteen käytön kieltämisestä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske lääkelaissa (395/1987) tarkoitettua toimintaa, jonka valvonnasta vastaa Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus. Jos Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai lääninhallitus on valvonnassaan havainnut lääkehuoltoa koskevia puutteita tai muita epäkohtia, niistä on ilmoitettava Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskukselle.

33 c §

Huomautus ja huomion kiinnittäminen

Jos mielenterveystyön ohjauksen ja valvonnan yhteydessä todetaan, että kunta, kuntayhtymä tai valtion mielisairaala on tämän lain mukaista toimintaa järjestäessään tai toteuttaessaan menetellyt virheellisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi antaa kunnalle, kuntayhtymälle tai valtion mielisairaalalle tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle virkamiehelle huomautuksen vastaisen varal-

le.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi, jos asia ei anna aihetta huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

Tässä pykälässä tarkoitettuun Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tai aluehallintoviraston antamaan huomautukseen ja huomion kiinnittämiseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevat oikeuspsykiatriaan liittyvät asiat siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen käsiteltäviksi.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tekemät oikeuspsykiatriaan liittyvät sopimukset ja sitoumukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki**Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta 31 päivänä lokakuuta 2008 annetun lain (668/2008) 2 §:n 1 momenttiin uusi 4 a kohta, lakiin uusi 3 a § sekä 5 §:ään uusi 5 ja 6 momentti seuraavasti:

2 §

Tehtävät

Laitoksen tehtävänä on:

4 a) huolehtia oikeuslääketieteeseen ja oikeuspsykiatriaan kuuluvista tehtävistä siten kuin niistä erikseen säädetään;

3 a §

Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa on oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta.

Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnassa käsitellään ja ratkaistaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 45 §:ssä tarkoitettujen henkilön mielentilaa tai vaarallisuutta koskevat lausuntoasiat, asiat, jotka koskevat rikoksesta syytetyn tai epäillyn taikka mielentilansa vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön määräämistä psykiatriseen sairaalaan hoitoon tai hoidettavaksi erityishuoltolaitoksessa, sekä asiat, jotka koskevat tällaisen hoidon lopettamista.

Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnassa on puheenjohtaja, jonka tulee olla Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen virkamies, jolla on tehtävässä tarvittava asiantuntemus, kolme muuta jäsentä sekä heistä jokaisella yksi tai

useampi henkilökohtainen varajäsen. Jäsenistä yhden tulee edustaa oikeustieteellistä ja kahden psykiatrista asiantuntemusta. Psykiatrista asiantuntemusta edustavista jäsenistä toisen tulee edustaa lisäksi kunnallista terveydenhuoltoa. Lisäksi lautakunnassa on kehitysvammahuollon asiantuntemusta edustava jäsen ja hänellä yksi tai useampi henkilökohtainen varajäsen. Käsiteltäessä henkilön määräämistä hoidettavaksi erityishuoltolaitoksessa kehitysvammahuollon asiantuntemusta edustava jäsen osallistuu asian käsitteilyyn.

Lautakunnan asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä sekä toiminnan muusta järjestämisestä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Tietojen ja näytteiden kerääminen ja käyttö

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella on oikeus saada maksutta sekä salassapitovelvollisuutta koskevien säännösten estämättä mielentilatutkimusten suorittamiseksi tarpeelliset tiedot valtion ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, Kansaneläkelaitokselta, Eläketurvakeskukselta, potilasvahinkolautakunnalta, eläkesäätiöltä ja muulta eläkelaitokselta, vakuutuslaitokselta, huoltotoimintaa tai sairaanhoi-

totoimintaa harjoittavalta yhteisöltä tai laitokselta sekä apteekilta.

Laitos voi antaa salassapitovelvollisuutta koskevien säännösten estämättä mielentilatutkimuksia suorittavalle laitokselle luvan saada maksutta mielentilatutkimusten suorittamiseksi välttämättömiä tietoja 5 momentissa tarkoitetuilta tahoilta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

4.

Laki**Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa ja valvontavirastosta 31 päivänä lokakuuta 2008 annetun lain (669/2008) 2 §:n 1 momentin 2 kohta, 3 § ja 6 §:n 3 momentti, seuraavasti:

2 §

Tehtävät

Viraston tehtävänä on huolehtia:

2) raskauden keskeyttämistä, sterilioimista, hedelmöityshoitoja, ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellistä käyttöä sekä lääketieteellistä tutkimusta koskevassa lainsäädännössä sille säädettyistä tehtävistä; sekä

3 §

Lautakunnat

Virastossa on terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvontalautakunta sekä raskau-

den keskeyttämis- ja sterilioimisasioiden lautakunta. Lautakuntien asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä sekä toiminnan muusta järjestämisestä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

6 §

Tietojen antaminen

Virastolla ja aluehallintovirastoilla on sallassapitosäännösten estämättä oikeus luovuttaa toisilleen 2 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamisessa tarvittavat tiedot ja selvitykset.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Helsingissä 15 päivänä syyskuuta 2009

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Peruspalveluministeri *Paula Risikko*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kuolemansyyn selvittämisestä 1 päivänä kesäkuuta 1973 annetun lain (459/1973) 1-3 §, 5, 6, 10 ja 13 §, sellaisina kuin niistä ovat 1 § ja 2 §:n 1 momentti laissa 858/1997, 3 § laissa 1089/1992 ja 13 § laissa 114/1991, sekä *lisätään* lakiin uusi 12 b §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

1 §

Kuolemasta on viipymättä ilmoitettava lääkärille tai poliisille.

Terveystieteiden tutkimuskeskusten tai lääkärin on ilmoitettava tieto kuolemasta väestötietojärjestelmään ja lääninhallitukselle sekä lääninhallituksen edelleen Tilastokeskukselle *siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään*.

Lääninhallituksen velvollisuudesta *eräissä tapauksissa* ilmoittaa kuolemasta väestötietojärjestelmään sekä kuolleen syntyneestä tehtävästä ilmoituksesta säädetään asetuksella.

Tilastokeskuksen tehtävänä on säilyttää tämän lain nojalla sille toimitetut asiakirjat ja tiedot.

2 §

Kuolleen saa haudata tai ruumiin luovuttaa lääketieteen opetusta tai tutkimusta varten yliopistolle *tai korkeakoululle* vasta, kun kuolemansyyn on siten selvitetty kuin asetuksella tarkemmin säädetään ja lupa

Ehdotus

1 §

Kuolemasta on viipymättä ilmoitettava lääkärille tai poliisille.

Terveystieteiden tutkimuskeskusten tai lääkärin on ilmoitettava tieto kuolemasta väestötietojärjestelmään ja *Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselle* sekä *Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen* edelleen Tilastokeskukselle. *Tiedon ilmoittamisesta annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella*.

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen velvollisuudesta ilmoittaa kuolemasta väestötietojärjestelmään sekä kuolleen syntyneestä tehtävästä ilmoituksesta säädetään *valtioneuvoston* asetuksella.

Tilastokeskuksen tehtävänä on säilyttää tämän lain nojalla sille toimitetut asiakirjat ja tiedot. *Asiakirjat tai asiakirjoihin sisältyvät tiedot voidaan säilyttää pysyvästi. Asiakirjojen tai asiakirjoihin sisältyvien tietojen säilyttämisestä pysyvästi säädetään arkistolaissa (831/1994)*.

2 §

Kuolleen saa haudata tai ruumiin luovuttaa lääketieteen opetusta tai tutkimusta varten yliopistolle vasta, kun kuolemansyyn on siten selvitetty kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään ja lupa hautaa-

hautaamiseen on annettu.

Luvan hautaamiseen antaa lääkäri, jollei asetuksella toisin säädetä.

3 §

Lääkietieteellisessä kuolemansyyn selvittämisessä on noudatettava sen lisäksi, mitä tässä luvussa säädetään, sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamia menettelytapoja.

5 §

Sairaanhoidolaitoksessa tai terveyskeskuksessa kuolleen taikka sinne kuolleena tuodun henkilön lääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta päättää sairaanhoidolaitoksen tai terveyskeskuksen asianomainen ylilääkäri tai vastaava lääkäri. Toimenpiteeseen on saatava vainajan lähimmän omaisen tai vainajalle muuten läheisen henkilön suostumus. Jos suostumusta ei kuitenkaan viivytyksettä voida saada, lääninhallitus voi, lääkärin saatettua asian sen ratkaistavaksi, antaa luvan ruumiinavauksen suorittamiseen.

Lääkietieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun hakemuksen johdosta muulle kuin 1 momentissa tarkoitetulle kuolleelle henkilölle päättää sen lääketieteellisiä ruumiinavauksia suorittavan sairaanhoidolaitoksen tai terveyskeskuksen asianomainen ylilääkäri tai vastaava lääkäri, jota ylläpitävässä kunnassa tai kuntainliiton jäsenkunnassa henkilöllä oli kuollessaan väestökirjalain (141/69) mukainen kotipaikka. Jos kuolleen henkilön kotipaikkaa ei voida vaikeuksitta selvittää ja jos muut erityiset syyt niin vaativat, päättää asiasta kuolinpaikkaa lähinnä olevan lääketieteellisiä ruumiinavauksia suorittavan sairaanhoidolaitoksen tai terveyskeskuksen asianomainen ylilääkäri tai vastaava lääkäri.

Mikäli 1 momentissa mainitun lääkärin päätös on kielteinen, mutta sairaanhoidolaitoksessa tai terveyskeskuksessa kuollutta henkilöä hoitanut lääkäri katsoo ruumiinavauksen suorittamisen tarpeelliseksi, on hoitaneella lääkäriellä oikeus saattaa asia lääninhallituksen ratkaistavaksi.

miseen on annettu.

Luvan hautaamiseen antaa lääkäri, jollei valtioneuvoston asetuksella toisin säädetä.

3 §

Tarkempia säännöksiä lääketieteellisessä kuolemansyyn selvittämisessä noudatettavista menettelytavoista annetaan sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

5 §

Sairaanhoidolaitoksessa tai terveyskeskuksessa kuolleen taikka sinne kuolleena tuodun henkilön lääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta päättää sairaanhoidolaitoksen tai terveyskeskuksen asianomainen ylilääkäri tai vastaava lääkäri. Toimenpiteeseen on saatava vainajan lähimmän omaisen tai vainajalle muuten läheisen henkilön suostumus. Jos suostumusta ei voida viivytyksettä saada, *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* voi lääkärin saatettua asian sen ratkaistavaksi antaa luvan ruumiinavauksen suorittamiseen.

Lääkietieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta 4 §:n 2 momentissa tarkoitetun hakemuksen johdosta muulle kuin 1 momentissa tarkoitetulle kuolleelle henkilölle päättää sen lääketieteellisiä ruumiinavauksia suorittavan sairaanhoidolaitoksen tai terveyskeskuksen asianomainen ylilääkäri tai vastaava lääkäri, jota ylläpitävässä kunnassa tai kuntayhtymän jäsenkunnassa henkilöllä oli kuollessaan *kotikuntalain (201/1994)* mukainen *asuinpaikka*. Jos kuolleen henkilön *asuinpaikkaa* ei voida vaikeuksitta selvittää ja jos muut erityiset syyt niin vaativat, päättää asiasta kuolinpaikkaa lähinnä olevan lääketieteellisiä ruumiinavauksia suorittavan sairaanhoidolaitoksen tai terveyskeskuksen asianomainen ylilääkäri tai vastaava lääkäri.

Jos 1 momentissa mainitun lääkärin päätös on kielteinen, mutta sairaanhoidolaitoksessa tai terveyskeskuksessa kuollutta henkilöä hoitanut lääkäri katsoo ruumiinavauksen suorittamisen tarpeelliseksi, on hoitaneella lääkäriellä oikeus saattaa asia *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* ratkaistavaksi.

6 §

Lääninhallituksen on käsiteltävä lääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamista koskeva asia kiireellisenä. Ennen asian ratkaisemista on vainajan lähimmälle omaiselle tai muuten läheiselle henkilölle varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi, mikäli se ilman kohtuutonta viivytystä on mahdollista.

Mikäli ruumiinavauksen suorittamista pyytää muu kuin 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu ylilääkäri tai vastaava lääkäri, on ylilääkärille tai vastaavalle lääkärille varattava tilaisuus lausunnon antamiseen, mikäli se ilman kohtuutonta viivytystä on mahdollista.

Antaessaan luvan ruumiinavauksen suorittamiseen lääninhallituksen on samalla määrättävä avauspaikka.

Lääninhallituksen tämän pykälän nojalla tekemään päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta.

10 §

Määräyksen oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta antaa poliisi- ja poliisipiirin päällikkö tai poliisipiirin johtosäännössä määrätty muu virkamies, lääninhallitus, keskusrikospoliisi tai tuomioistuim.

13 §

Ruumiinavaus suoritetaan lääninhallituksen hyväksymässä sairaalassa tai muussa avauspaikassa.

6 §

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen on käsiteltävä lääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamista koskeva asia kiireellisenä. Ennen asian ratkaisemista on vainajan lähimmälle omaiselle tai muuten läheiselle henkilölle varattava tilaisuus tulla asiassa kuulluksi, jos se ilman kohtuutonta viivytystä on mahdollista.

Jos ruumiinavauksen suorittamista pyytää muu kuin 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu ylilääkäri tai vastaava lääkäri, on ylilääkärille tai vastaavalle lääkärille varattava tilaisuus lausunnon antamiseen, jos se ilman kohtuutonta viivytystä on mahdollista.

Antaessaan luvan ruumiinavauksen suorittamiseen Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen on samalla määrättävä avauspaikka.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tämän pykälän nojalla tekemään päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta.

10 §

Määräyksen oikeuslääketieteellisen ruumiinavauksen suorittamisesta antaa poliisilaitoksen tai keskusrikospoliisin päällikkö tai heidän määräämänsä muu päällystöön kuuluva poliisimies, asianomainen syyttäväviranomainen, tuomioistuim tai Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

12 b §

Kuolemansyyn selvittämistoiminnan ohjaus ja valvonta kuuluu Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastaa oikeuslääketieteellisestä ruumiinavaustoiminnasta.

13 §

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos hyväksyy sairaalan tai muun paikan, jossa ruumiinavaus tehdään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Lääninhallituksissa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevat kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät asiat siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen käsiteltäviksi.

Lääninhallitusten tekemät kuolemansyyn selvittämiseen liittyvät sopimukset ja sitoumukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

2.

Laki**mielenterveyslain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 14 päivänä joulukuuta 1990 annetun mielenterveyslain (1116/1990) 2 ja 3 §, 4 §:n 1 momentti, 5 §, 6 §:n 3 momentti, 11 §:n 3 momentti, 12 §, 13 §:n 3 momentti, 16 ja 17 §, 17 a §:n 1 momentti, 18, 18 a, 19, 21 ja 22 §, 22 f §:n 4 momentti, 22 m – 22 p §, 22 q §:n 3 momentti, 22 r §, 24 §:n 2 momentti, 32 ja 33 §, 33 a §:n 1 ja 3 momentti sekä 33 b ja 33 c §, sellaisina kuin niistä ovat 2 § laeissa 1435/1991, 417/2001, 1423/2001 ja 1257/2005, 3 § laissa 751/1992, 6 §:n 3 momentti laissa 1504/1994, 16, 18, 19 ja 21 § laissa 1086/1992, 17 § mainituissa laeissa 1086/1992 ja 1504/1994, 18 a § ja 22 f §:n 4 momentti mainitussa laissa 1423/2001, 17 a §:n 1 momentti laissa 383/1997, 22 § mainituissa laeissa 1086/1992 ja 383/1997, 22 m – 22 p §, 22 q §:n 3 momentti ja 22 r § laissa 419/2009, 24 §:n 2 momentti laissa 723/2005 sekä 33 a §:n 1 ja 3 momentti, 33 b ja 33 c § mainitussa laissa 1257/2005, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Ohjaus ja valvonta

Mielenterveystyön yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu, jollei lailla toisin säädetä, sosiaali- ja terveysministeriölle.

Läänin alueella mielenterveystyön suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu lääninhallitukselle. Lääninhallituksen on erityisesti valvottava tämän lain 4 a luvussa tarkoitettujen itsemääräämisoikeuden rajoitusten käyttöä.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus ohjaa sosiaali- ja terveysministeriön alaisena lääninhallitusten toimintaa niiden toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja ratkaisukäytäntöjen yhdenmukaistamiseksi mielenterveystyön ohjauksessa ja valvonnassa. Lisäksi Terveydenhuollon oikeusturvakeskus ohjaa ja valvoo mielenterveystyötä erityisesti silloin, kun kysymyksessä ovat:

1) periaatteellisesti tärkeät tai laajakantoiset asiat;

2) useaa lääniä tai koko maata koskevat asiat;

3) asiat, jotka liittyvät Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksessa käsiteltävään terveydenhuollon ammattihenkilöä koskevaan

Ehdotus

2 §

Ohjaus ja valvonta

Mielenterveystyön yleinen suunnittelu, ohjaus ja valvonta kuuluu, jollei lailla toisin säädetä, sosiaali- ja terveysministeriölle.

Aluehallintovirastolle kuuluu mielenterveystyön suunnittelu, ohjaus ja valvonta *toimialueellaan*. Aluehallintoviraston on erityisesti valvottava tämän lain 4 a luvussa tarkoitettujen itsemääräämisoikeuden rajoitusten käyttöä.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto ohjaa sosiaali- ja terveysministeriön alaisena *aluehallintovirastojen* toimintaa niiden toimintaperiaatteiden, menettelytapojen ja ratkaisukäytäntöjen yhdenmukaistamiseksi mielenterveystyön ohjauksessa ja valvonnassa. *Lisäksi Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto* ohjaa ja valvoo mielenterveystyötä erityisesti silloin, kun kysymyksessä ovat:

1) periaatteellisesti tärkeät tai laajakantoiset asiat;

2) *usean aluehallintoviraston toimialuetta* tai koko maata koskevat asiat;

3) asiat, jotka liittyvät *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa* käsitel-

valvonta-asiaan; sekä

4) asiat, joita lääninhallitus on esteellinen käsittelemään.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen ja lääninhallitusten tarkemmasta työnjaosta ohjauksessa ja valvonnassa voidaan tarvittaessa säätää valtioneuvoston asetuksella.

Mielenterveystyön asiantuntijavirastona toimii sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, josta säädetään sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta annetussa laissa.

3 §

Mielenterveyspalvelujen järjestäminen

Kunnan tulee huolehtia alueellaan tässä laissa tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen järjestämisestä osana kansanterveystyötä siten kuin kansanterveyslaissa säädetään ja osana sosiaalihuoltoa siten kuin sosiaalihuoltolaissa säädetään.

Erikoissairaanhoidolaissa tarkoitetun sairaanhoitopiirin kuntainliiton tulee huolehtia erikoissairaanhoidona annettavista mielenterveyspalveluista alueellaan siten kuin sanotussa laissa ja tässä laissa säädetään.

Kunnan tämän lain nojalla järjestämään toimintaan sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta annettua lakia (733/92), jollei lailla toisin säädetä.

4 §

Mielenterveyspalvelujen periaatteet

Kunnan tai kuntainliiton on huolehdittava siitä, että mielenterveyspalvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi kuin kunnassa tai kuntainliiton alueella esiintyvä tarve edellyttää.

tävään terveydenhuollon ammattihenkilöä koskevaan valvonta-asiaan; sekä

4) asiat, joita *aluehallintovirasto* on esteellinen käsittelemään.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintovirastojen tarkemmasta työnjaosta ohjauksessa ja valvonnassa voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

Mielenterveystyön asiantuntijavirastona toimii *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos*.

3 §

Mielenterveyspalvelujen järjestäminen

Kunnan tulee huolehtia alueellaan tässä laissa tarkoitettujen mielenterveyspalvelujen järjestämisestä osana kansanterveystyötä siten kuin kansanterveyslaissa (66/1972) säädetään ja osana sosiaalihuoltoa siten kuin sosiaalihuoltolaissa (710/1982) säädetään.

Erikoissairaanhoidolaissa tarkoitetun sairaanhoitopiirin *kuntayhtymän* tulee huolehtia erikoissairaanhoidona annettavista mielenterveyspalveluista alueellaan siten kuin sanotussa laissa ja tässä laissa säädetään.

Kunnan tämän lain nojalla järjestämään toimintaan sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta annettua lakia (733/1992), jollei muualla laissa toisin säädetä.

4 §

Mielenterveyspalvelujen periaatteet

Kunnan tai *kuntayhtymän* on huolehdittava siitä, että mielenterveyspalvelut järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisiksi kuin kunnassa tai *kuntayhtymän* alueella esiintyvä tarve edellyttää.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 §

Mielenterveyspalvelujen yhteensovittaminen

Mielenterveyspalvelujen järjestämisessä on sairaanhoitopiirin kuntainliiton ja sen alueella toimivien terveyskeskusten yhdessä kunnallisen sosiaalihuollon ja erityispalveluja antavien kuntainliittojen kanssa huolehdittava siitä, että mielenterveyspalveluista muodostuu toiminnallinen kokonaisuus.

Mielisairautta tai muuta mielenterveyshäiriötä potevalle henkilölle on riittävän hoidon ja palvelujen ohella yhteistyössä asianomaisen kunnan sosiaalitoimen kanssa järjestettävä mahdollisuus hänen tarvitsemaansa lääkinnälliseen tai sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvään tuki- ja palveluasumiin siten kuin siitä on erikseen säädetty.

6 §

Valtion mielisairaalassa annettava hoito

Päätöksen rikoksesta syytetyn tai mielen-tilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn valtion mielisairaalaan ottamisesta tekee terveydenhuollon oikeusturvakeskus siten kuin 17 §:ssä säädetään. Muulloin päätöksen valtion mielisairaalaan ottamisesta, hoidon lopettamisesta ja sairaalasta poistamisesta tekee valtion mielisairaalan ylilääkäri.

11 §

Kuuleminen ja hoitoon määrääminen

Jos hoitoon määrätty on alaikäinen, päätös on heti alistettava lääninoikeuden vahvistettavaksi.

5 §

Mielenterveyspalvelujen yhteensovittaminen

Mielenterveyspalvelujen järjestämisessä on sairaanhoitopiirin *kuntayhtymän* ja sen alueella toimivien terveyskeskusten yhdessä kunnallisen sosiaalihuollon ja erityispalveluja antavien *kuntayhtymien* kanssa huolehdittava siitä, että mielenterveyspalveluista muodostuu toiminnallinen kokonaisuus.

Mielisairautta tai muuta mielenterveyshäiriötä potevalle henkilölle on riittävän hoidon ja palvelujen ohella yhteistyössä asianomaisen kunnan sosiaalitoimen kanssa järjestettävä mahdollisuus hänen tarvitsemaansa lääkinnälliseen tai sosiaaliseen kuntoutukseen liittyvään tuki- ja palveluasumiin siten kuin siitä on erikseen säädetty.

6 §

Valtion mielisairaalassa annettava hoito

Päätöksen rikoksesta syytetyn tai mielen-tilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn valtion mielisairaalaan ottamisesta tekee *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* siten kuin 17 §:ssä säädetään. Muulloin päätöksen valtion mielisairaalaan ottamisesta, hoidon lopettamisesta ja sairaalasta poistamisesta tekee valtion mielisairaalan ylilääkäri.

11 §

Kuuleminen ja hoitoon määrääminen

Jos hoitoon määrätty on alaikäinen, päätös on heti alistettava *hallinto-oikeuden* vahvistettavaksi.

12 §

Hoidon jatkaminen

Hoitoon määrättyä saadaan 11 §:ssä tarkoitetun päätöksen nojalla pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kolme kuukautta. Jos ennen tämän ajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on välttämätöntä sen jälkeenkin, mutta siitä ei päästä potilaan kanssa yhteisymmärrykseen, potilaasta on annettava uusi tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava 11 §:ssä tarkoitetun lääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kolme kuukautta. Päätös, jolla hoitoa jatketaan, on annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava lääninoikeuden vahvistettavaksi.

Hoidon jatkamista koskevan päätöksen nojalla potilasta saadaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Tämän jälkeen on 9 ja 10 §:ssä säädetyin tavoin selvitettävä uudelleen, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa.

13 §

Omasta tahdostaan hoitoon otetun määrääminen hoitoon hänen tahdostaan riippumatta

Jos hoitoon määrätty on alaikäinen, päätös on heti alistettava lääninoikeuden vahvistettavaksi.

16 §

Mielentilatutkimus

Tuomioistuimen on määrättyään rikoksesta syytetyn mielentilatutkimukseen viipymättä toimitettava asiakirjat terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle. Terveydenhuollon oikeusturvakeskus määrää, missä

12 §

Hoidon jatkaminen

Hoitoon määrättyä saadaan 11 §:ssä tarkoitetun päätöksen nojalla pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kolme kuukautta. Jos ennen tämän ajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on välttämätöntä sen jälkeenkin, mutta siitä ei päästä potilaan kanssa yhteisymmärrykseen, potilaasta on annettava uusi tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava 11 §:ssä tarkoitetun lääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kolme kuukautta. Päätös, jolla hoitoa jatketaan, on annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava *hallinto-oikeuden* vahvistettavaksi.

Hoidon jatkamista koskevan päätöksen nojalla potilasta saadaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Tämän jälkeen on 9 ja 10 §:ssä säädetyin tavoin selvitettävä uudelleen, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa.

13 §

Omasta tahdostaan hoitoon otetun määrääminen hoitoon hänen tahdostaan riippumatta

Jos hoitoon määrätty on alaikäinen, päätös on heti alistettava *hallinto-oikeuden* vahvistettavaksi.

16 §

Mielentilatutkimus

Tuomioistuimen on määrättyään rikoksesta syytetyn mielentilatutkimukseen viipymättä toimitettava asiakirjat *Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle*. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* määrää, missä mielentila-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

mielentilatutkimus suoritetaan ja, jos se suoritetaan sairaalan ulkopuolella, kuka sen suorittaa.

Mielentilatutkimus on toimitettava ja lausunto rikoksesta syytetyn mielentilasta annettava terveydenhuollon oikeusturvakeskukselle viimeistään kahden kuukauden kuluttua mielentilatutkimuksen aloittamisesta. Terveydenhuollon oikeusturvakeskus voi perustellusta syystä pidentää tutkimusaikaa enintään kahdella kuukaudella.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus antaa saamansa lausunnon perusteella oman lausuntonsa rikoksesta syytetyn mielentilasta tuomioistuimelle.

17 §

Hoito tahdosta riippumatta mielentilatutkimuksen jälkeen

Jos edellytykset rikoksesta syytetyn määräämiseen hoitoon hänen tahdostaan riippumatta ovat olemassa, kun mielentilatutkimus on toimitettu, terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen on määrättävä hänet hoitoon hänen tahdostaan riippumatta.

Hoitoon määrättyä saadaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen päätöksen nojalla pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Ennen tämän ajan päättymistä potilaasta on annettava tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava 11 §:ssä tarkoitetun lääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kuusi kuukautta. Hoidon jatkamista koskeva päätös on annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava lääninoikeuden vahvistettavaksi, jolloin lääninoikeuden on tutkittava, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon lopettamista koskeva päätös on niin ikään annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen vahvistettavaksi. Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen on joko vah-

tutkimus suoritetaan ja, jos se suoritetaan sairaalan ulkopuolella, kuka sen suorittaa.

Mielentilatutkimus on toimitettava ja lausunto rikoksesta syytetyn mielentilasta annettava *Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle* viimeistään kahden kuukauden kuluttua mielentilatutkimuksen aloittamisesta. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* voi perustellusta syystä pidentää tutkimusaikaa enintään kahdella kuukaudella.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos antaa saamansa lausunnon perusteella oman lausuntonsa rikoksesta syytetyn mielentilasta tuomioistuimelle.

17 §

Hoito tahdosta riippumatta mielentilatutkimuksen jälkeen

Jos edellytykset rikoksesta syytetyn määräämiseen hoitoon hänen tahdostaan riippumatta ovat olemassa, kun mielentilatutkimus on toimitettu, *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* on määrättävä hänet hoitoon hänen tahdostaan riippumatta.

Hoitoon määrättyä saadaan *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* päätöksen nojalla pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Ennen tämän ajan päättymistä potilaasta on annettava tarkkailulausunto sen selvittämiseksi, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon jatkaminen tai lopettaminen on ratkaistava 11 §:ssä tarkoitetun lääkärin kirjallisella päätöksellä ennen kuin hoitoa on kestänyt kuusi kuukautta. Hoidon jatkamista koskeva päätös on annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi, jolloin *hallinto-oikeuden* on tutkittava, ovatko edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta edelleen olemassa. Hoidon lopettamista koskeva päätös on niin ikään annettava potilaalle tiedoksi viipymättä ja heti alistettava *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* vahvistettavaksi. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* on joko vahvistettava hoidon lopetta-

vistettava hoidon lopettamista koskeva päätös tai, jos edellytykset hoitoon määräämiselle potilaan tahdosta riippumatta ovat olemassa, määrättävä potilas hoitoon.

Hoidon jatkamista koskevan päätöksen nojalla potilasta saadaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Jos ennen tämän ajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on edelleen välttämätöntä, on meneteltävä siten kuin 2 momentissa säädetään.

Jos hoitoon määrättyä hoidettaessa käy ilmi, että edellytyksiä hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta ei ole, on meneteltävä siten kuin 2 momentissa säädetään.

17 a §

Erityistason psykiatrinen sairaalahoito

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus määrää rikoksesta syytetyn tahdosta riippumattoman hoidon aloittamisesta sairaalassa, jossa on potilaan hoidon edellyttämät valmiudet ja erityisasiantuntemus.

18 §

Sairaalasta poistaminen mielentilatutkimuksen jälkeen

Jos mielentilatutkimuksen perusteella on ilmeistä, että edellytyksiä rikoksesta syytetyn hoitoon määräämiseen hänen tahdostaan riippumatta ei ole, hänet saadaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen suostumuksella poistaa hänen sitä halutessaan sairaalasta jo ennen kuin terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen lausunto on annettu.

Jos terveydenhuollon oikeusturvakeskus 16 §:n 3 momentissa tarkoitetussa lausunnossaan toteaa, että edellytyksiä rikoksesta syytetyn hoitoon määräämiseen hänen tahdostaan riippumatta ei ole, hänet on hänen sitä halutessaan viipymättä poistettava sairaalasta.

mista koskeva päätös tai, jos edellytykset hoitoon määräämiselle potilaan tahdosta riippumatta ovat olemassa, määrättävä potilas hoitoon.

Hoidon jatkamista koskevan päätöksen nojalla potilasta saadaan pitää hoidossa hänen tahdostaan riippumatta enintään kuusi kuukautta. Jos ennen tämän ajan päättymistä näyttää ilmeiseltä, että hoidon jatkaminen on edelleen välttämätöntä, on meneteltävä siten kuin 2 momentissa säädetään.

Jos hoitoon määrättyä hoidettaessa käy ilmi, että edellytyksiä hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta ei ole, on meneteltävä siten kuin 2 momentissa säädetään.

17 a §

Erityistason psykiatrinen sairaalahoito

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos määrää rikoksesta syytetyn tahdosta riippumattoman hoidon aloittamisesta sairaalassa, jossa on potilaan hoidon edellyttämät valmiudet ja erityisasiantuntemus.

18 §

Sairaalasta poistaminen mielentilatutkimuksen jälkeen

Jos mielentilatutkimuksen perusteella on ilmeistä, että edellytyksiä rikoksesta syytetyn hoitoon määräämiseen hänen tahdostaan riippumatta ei ole, hänet saadaan *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* suostumuksella poistaa hänen sitä halutessaan sairaalasta jo ennen kuin *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* lausunto on annettu.

Jos *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* 16 §:n 3 momentissa tarkoitetussa lausunnossaan toteaa, että edellytyksiä rikoksesta syytetyn hoitoon määräämiseen hänen tahdostaan riippumatta ei ole, hänet on hänen sitä halutessaan viipymättä poistettava sairaalasta.

18 a §

Sairaalasta poistaminen sairaanhoitopiirin toimintayksikön valvonnassa

Edellä 17 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu henkilö, joka on määrätty hoitoon, voidaan ennen lopullista sairaalasta poistamista päästää terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen määräämin, henkilön terveydentilan arvioimiseen taikka hänen lääke- tai muuhun terveydenhoitoonsa perustuvien ehtojen sairaalasta enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Tänä aikana henkilö on asianomaisen sairaanhoitopiirin psykiatrisen toimintayksikön valvonnassa. Sairaanhoitopiiriin tulee määrätä valvonnasta vastaava psykiatrinen yksikkö.

19 §

Rikoksesta syytetyn kehitysvammaisen erityishuolto

Jos terveydenhuollon oikeusturvakeskus 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa toteaa, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/77) 32 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset vastoin tahtoa annettavaan erityishuoltoon ovat olemassa, terveydenhuollon oikeusturvakeskus päättää tahdonvastaisesta erityishuollosta. Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen päätös vastaa tällöin kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 33 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityishuollon johtoryhmän päätöstä. Päätöstä ei *kuitenkaan* alisteta lääninoikeuden vahvistettavaksi.

Jos terveydenhuollon oikeusturvakeskus erityishuollon johtoryhmän esityksestä katsoo, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä vastoin tahtoa annettavaan erityishuoltoon ei enää ole, erityishuolto on heti lopetettava ja potilas poistettava erityishuoltoa antavasta toimintayksiköstä hänen sitä halutessaan.

18 a §

Sairaalasta poistaminen sairaanhoitopiirin toimintayksikön valvonnassa

Edellä 17 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu henkilö, joka on määrätty hoitoon, voidaan ennen lopullista sairaalasta poistamista päästää *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* määräämin, henkilön terveydentilan arvioimiseen taikka hänen lääke- tai muuhun terveydenhoitoonsa perustuvien ehtojen sairaalasta enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Tänä aikana henkilö on asianomaisen sairaanhoitopiirin psykiatrisen toimintayksikön valvonnassa. Sairaanhoitopiiriin tulee määrätä valvonnasta vastaava psykiatrinen yksikkö.

19 §

Rikoksesta syytetyn kehitysvammaisen erityishuolto

Jos *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* 18 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa toteaa, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain (519/1977) 32 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset vastoin tahtoa annettavaan erityishuoltoon ovat olemassa, *laitos* päättää tahdonvastaisesta erityishuollosta. *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* päätös vastaa tällöin kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 33 §:n 3 momentissa tarkoitettua erityishuollon johtoryhmän päätöstä. Päätöstä ei alisteta *hallinto-oikeuden* vahvistettavaksi.

Jos *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* erityishuollon johtoryhmän esityksestä katsoo, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä vastoin tahtoa annettavaan erityishuoltoon ei enää ole, erityishuolto on heti lopetettava ja potilas poistettava erityishuoltoa antavasta toimintayksiköstä hänen sitä halutessaan.

21 §

Rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön psykiatrisen sairaanhoidon tarpeen selvittäminen

Jos tuomioistuin jättää rikoksesta syytetyn mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta, tuomioistuin voi saattaa kysymyksen hänen psykiatrisen sairaanhoidon tarpeestaan terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen selvitettäväksi. Tuomioistuin voi samalla määrätä hänet säilytettäväksi vankilassa, kunnes terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen päätös on annettu.

Jos rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön psykiatrisen sairaanhoidon tarpeen selvittämiseksi on välttämätöntä, terveydenhuollon oikeusturvakeskus voi määrätä hänet enintään 30 päiväksi sairaalaan tutkittavaksi.

22 §

Rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoito hänen tahdostaan riippumatta

Jos Terveydenhuollon oikeusturvakeskus toteaa, että edellytykset mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoitoon määrittämiseen hänen tahdostaan riippumatta ovat olemassa, Terveydenhuollon oikeusturvakeskuksen on määrättävä hänet hoitoon hänen tahdostaan riippumatta. Hoidon aloituspaikan määrittämisestä, hoidossa pitämisestä ja hoidon jatkamisesta on voimassa, mitä 17 ja 17 a §:ssä säädetään.

Jos terveydenhuollon oikeusturvakeskus toteaa, että edellytyksiä mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoitoon määrittämiseen hänen tahdostaan riippumatta ei ole, hänet on hänen niin halutessaan viipymättä poistettava sairaalasta tai hänen säilyttämisenä vankilassa välittömästi lopetettava.

Jos terveydenhuollon oikeusturvakeskus 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa toteaa, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset vastoin tahtoa annettavaan eri-

21 §

Rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön psykiatrisen sairaanhoidon tarpeen selvittäminen

Jos tuomioistuin jättää rikoksesta syytetyn mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta, tuomioistuin voi saattaa kysymyksen hänen psykiatrisen sairaanhoidon tarpeestaan *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* selvitettäväksi. Tuomioistuin voi samalla määrätä hänet säilytettäväksi vankilassa, kunnes *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* päätös on annettu.

Jos rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön psykiatrisen sairaanhoidon tarpeen selvittämiseksi on välttämätöntä, *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* voi määrätä hänet enintään 30 päiväksi sairaalaan tutkittavaksi.

22 §

Rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoito hänen tahdostaan riippumatta

Jos *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* toteaa, että edellytykset mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoitoon määrittämiseen hänen tahdostaan riippumatta ovat olemassa, *laitoksen* on määrättävä hänet hoitoon hänen tahdostaan riippumatta. Hoidon aloituspaikan määrittämisestä, hoidossa pitämisestä ja hoidon jatkamisesta on voimassa, mitä 17 ja 17 a §:ssä säädetään.

Jos *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* toteaa, että edellytyksiä mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn hoitoon määrittämiseen hänen tahdostaan riippumatta ei ole, hänet on hänen niin halutessaan viipymättä poistettava sairaalasta tai hänen säilyttämisenä vankilassa välittömästi lopetettava.

Jos *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa toteaa, että kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 32 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset vastoin tahtoa annettavaan eri-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tyishuoltoon ovat olemassa, terveydenhuollon oikeusturvakeskus päättää tahdonvastaisesta erityishuollosta niin kuin 19 §:ssä säädetään.

tyishuoltoon ovat olemassa, *laitos* päättää tahdonvastaisesta erityishuollosta niin kuin 19 §:ssä säädetään.

22 f §

22 f §

Erityisten rajoitusten kesto ja niiden täytäntöönpanon valvonta

Erityisten rajoitusten kesto ja niiden täytäntöönpanon valvonta

Lääninhallitukselle on kahden viikon välein toimitettava ilmoitus potilaiden eristämistä ja sitomisista. Lääninhallitukselle tehtävässä ilmoituksessa on mainittava potilaan tunnistetiedot, tiedot toimenpiteestä ja sen syystä sekä toimenpiteen määränneen lääkärin nimi. Lääninhallituksen tulee hävittää potilasta koskevat tunnistetiedot kahden vuoden kuluttua tietojen saamisesta.

Aluehallintovirastolle on kahden viikon välein toimitettava ilmoitus potilaiden eristämistä ja sitomisista. *Aluehallintovirastolle* tehtävässä ilmoituksessa on mainittava potilaan tunnistetiedot, tiedot toimenpiteestä ja sen syystä sekä toimenpiteen määränneen lääkärin nimi. *Aluehallintoviraston* tulee hävittää potilasta koskevat tunnistetiedot kahden vuoden kuluttua tietojen saamisesta.

22 m §

22 m §

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston on oikeusministeriön pyynnöstä annettava lausunto siitä, onko vieraassa valtiossa määrätyn hoitoseuraamuksen siirtäminen pantavaksi täytäntöön Suomessa perusteltua hoidon tarkoituksen saavuttamiseksi. Lausunnossa on otettava kantaa myös siihen, miten hoito Suomessa tulitaisiin järjestämään.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen on oikeusministeriön pyynnöstä annettava lausunto siitä, onko vieraassa valtiossa määrätyn hoitoseuraamuksen siirtäminen pantavaksi täytäntöön Suomessa perusteltua hoidon tarkoituksen saavuttamiseksi. Lausunnossa on otettava kantaa myös siihen, miten hoito Suomessa tulitaisiin järjestämään.

22 n §

22 n §

Kun vieraassa valtiossa määrätty hoitoseuraamus on päätetty panna täytäntöön Suomessa, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston on sijoitettava hoitoseuraamukseen määrätty 22 m §:ssä tarkoitetussa lausunnossa mainittuun valtion mielisairaalaan.

Kun vieraassa valtiossa määrätty hoitoseuraamus on päätetty panna täytäntöön Suomessa, *Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen* on sijoitettava hoitoseuraamukseen määrätty 22 m §:ssä tarkoitetussa lausunnossa mainittuun valtion mielisairaalaan.

Sijoituspäätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Sijoituspäätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

22 o §

22 o §

Potilasta saadaan vieraassa valtiossa määrätyn hoitoseuraamuksen perusteella pitää Suomessa tahdosta riippumattomassa hoi-

Potilasta saadaan vieraassa valtiossa määrätyn hoitoseuraamuksen perusteella pitää Suomessa tahdosta riippumattomassa hoi-

dossa enintään kuusi kuukautta. Ennen tämän ajan päättymistä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston on selvitettävä, ovatko Suomen lain mukaiset edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa. Selvitys on käynnistettävä mahdollisimman pian sen jälkeen, kun hoitoseuraamukseen määrätty on siirretty Suomeen. Menettelystä on soveltuvin osin voimassa, mitä 4 luvussa säädetään rangais- tukseen tuomitsematta jätetyn tahdosta riippumattoman hoidon tarpeen selvittämisestä ja tahdosta riippumattomasta hoidosta.

22 p §

Jos Suomessa hoitoseuraamukseen määrätty on vieraan valtion kansalainen tai hänellä on vieraassa valtiossa kotipaikka, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston on yhteistyössä oikeusministeriön kanssa selvitettävä, onko hoitoseuraamus Suomen ja vieraan valtion kanssa tehdyn sopimuksen nojalla mahdollista siirtää pantavaksi täytäntöön vieraassa valtiossa.

Jos täytäntöönpanon siirtäminen on mahdollista, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston on viipymättä ilmoitettava siitä hoitoseuraamukseen määrätyn hoidosta vastaavalle terveydenhuollon toimintayksikölle ja alistettava päätös hoitoon määräämisestä tai hoidon jatkamisesta Helsingin hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.

Menettelyyn Helsingin hallinto-oikeudessa sovelletaan, mitä hoidon jatkamista koskevan asian käsittelystä 17 §:n 2 momentissa säädetään. Helsingin hallinto-oikeuden on liitettävä päätökseensä selostus rikosasian ratkaisseen tuomioistuimen lainvoimaisesta tuomiosta.

22 q §

Toimituksesta, jossa suostumus on annettu, on laadittava pöytäkirja. Pöytäkirja on toimitettava Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle ja oikeusministeriölle.

22 r §

Jos Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja val-

dossa enintään kuusi kuukautta. Ennen tämän ajan päättymistä *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* on selvitettävä, ovatko Suomen lain mukaiset edellytykset hoitoon määräämiseen tahdosta riippumatta olemassa. Selvitys on käynnistettävä mahdollisimman pian sen jälkeen, kun hoitoseuraamukseen määrätty on siirretty Suomeen. Menettelystä on soveltuvin osin voimassa mitä tämän lain 4 luvussa säädetään rangais- tukseen tuomitsematta jätetyn tahdosta riippumattoman hoidon tarpeen selvittämisestä ja tahdosta riippumattomasta hoidosta.

22 p §

Jos Suomessa hoitoseuraamukseen määrätty on vieraan valtion kansalainen tai hänellä on vieraassa valtiossa kotipaikka, *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* on yhteistyössä oikeusministeriön kanssa selvitettävä, onko hoitoseuraamus Suomen ja vieraan valtion *välillä* tehdyn sopimuksen nojalla mahdollista siirtää pantavaksi täytäntöön vieraassa valtiossa.

Jos täytäntöönpanon siirtäminen on mahdollista, *Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen* on viipymättä ilmoitettava siitä hoitoseuraamukseen määrätyn hoidosta vastaavalle terveydenhuollon toimintayksikölle ja alistettava päätös hoitoon määräämisestä tai hoidon jatkamisesta Helsingin hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.

Menettelyyn Helsingin hallinto-oikeudessa sovelletaan, mitä hoidon jatkamista koskevan asian käsittelystä 17 §:n 2 momentissa säädetään. Helsingin hallinto-oikeuden on liitettävä päätökseensä selostus rikosasian ratkaisseen tuomioistuimen lainvoimaisesta tuomiosta.

22 q §

Toimituksesta, jossa suostumus on annettu, on laadittava pöytäkirja. Pöytäkirja on toimitettava *Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle* ja oikeusministeriölle.

22 r §

Jos *Terveyden ja hyvinvoinnin laitos* kat-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

vontavirasto katsoo, että hoitoseuraamuksen jättäminen pantavaksi täytäntöön vieraassa valtiossa on perusteltua hoidon tarkoituksen saavuttamiseksi, sen on tehtävä oikeusministeriölle esitys hoitoseuraamuksen jättämisestä täytäntöön pantavaksi vieraassa valtiossa.

Oikeusministeriölle on toimitettava selvitys siitä, että hoitoseuraamukseen määrätty on vieraan valtion kansalainen tai että hänellä on vieraassa valtiossa kotipaikka sekä jäljennös Helsingin hallinto-oikeuden 22 p §:n 2 momentin nojalla vahvistamasta päätöksestä.

24 §

Muutoksenhaku

Terveysturvakeskuksen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon tai hoidon jatkamista hänen tahdostaan riippumatta taikka 21 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa määräämistä sairaalaan tutkittavaksi, sekä päätökseen, joka koskee erityishuollon antamista vastoin tahtoa, saa hakea muutosta siten kuin terveydenhuollon oikeusturvakeskuksesta annetun lain (1074/1992) 4 §:ssä säädetään.

32 §

Mielentilatutkimusten suorittaminen

Kunnallisen sairaalan tai sairaanhoidon toimintayksikön on toimitettava mielentilatutkimuksia ensisijaisesti henkilölle, jolla on väestökirjalain (141/69) mukainen kotipaikka sairaalaa ylläpitävässä kunnassa, sekä sellaiselle kyseisessä kunnassa oleskelevalle Suomen kansalaiselle, jolla ei ole Suomessa väestökirjalain mukaista kotipaikkaa.

Kustannukset mielentilatutkimuksista suoritetaan valtion varoista.

soo, että hoitoseuraamuksen jättäminen pantavaksi täytäntöön vieraassa valtiossa on perusteltua hoidon tarkoituksen saavuttamiseksi, sen on tehtävä oikeusministeriölle esitys hoitoseuraamuksen jättämisestä täytäntöön pantavaksi vieraassa valtiossa.

Oikeusministeriölle on toimitettava selvitys siitä, että hoitoseuraamukseen määrätty on vieraan valtion kansalainen tai että hänellä on vieraassa valtiossa kotipaikka sekä jäljennös Helsingin hallinto-oikeuden 22 p §:n 2 momentin nojalla vahvistamasta päätöksestä.

24 §

Muutoksenhaku

Terveysturvakeskuksen päätökseen, joka koskee henkilön määräämistä hoitoon tai hoidon jatkamista hänen tahdostaan riippumatta taikka 21 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa määräämistä sairaalaan tutkittavaksi, sekä päätökseen, joka koskee erityishuollon antamista vastoin tahtoa, saa hakea muutosta siten kuin *hallintolainkäytölaissa* säädetään.

32 §

Mielentilatutkimusten suorittaminen

Kunnallisen sairaalan tai sairaanhoidon toimintayksikön on toimitettava mielentilatutkimuksia ensisijaisesti henkilölle, jolla on *kotikuntalain (201/1994)* mukainen *asuinpaikka* sairaalaa ylläpitävässä kunnassa, sekä sellaiselle kyseisessä kunnassa oleskelevalle Suomen kansalaiselle, jolla ei ole Suomessa *kotikuntalain* mukaista *asuinpaikkaa*.

Kustannukset mielentilatutkimuksista suoritetaan valtion varoista.

33 §

Mielentilatutkimuksessa olleen matkat kotipaikkaan

Jos mielentilatutkimukseen sairaalaan otettu henkilö, joka ei ole vangittuna eikä suorittamassa vankeusrangaistusta, poistetaan 18 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa sairaalasta, sairaala on velvollinen hänen niin halutessaan järjestämään tai kustantamaan hänen matkansa väestökirjalaisissa tarkoitettuun kotipaikkaan.

Mitä 1 momentissa on säädetty, sovelletaan 19 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa erityishuoltoa antavaan toimintayksikköön.

33 a §

Toiminnan ja toimitilojen tarkastus

Terveysturvakeskus ja lääninhallitus voivat tarkastaa kunnan ja kuntayhtymän tässä laissa tarkoitetun toiminnan sekä toiminnan järjestämisessä käytettävät toimintayksiköt ja toimitilat silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Terveysturvakeskus voi lisäksi perustellusta syystä määrätä lääninhallituksen tekemään tarkastuksen. Tarkastus voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta.

Poliisin on tarvittaessa annettava Terveysturvakeskukselle ja lääninhallitukselle virka-apua tarkastuksen suorittamiseksi.

33 b §

Epäkohtien korjaaminen

Jos mielenterveystyön järjestämisessä tai toteuttamisessa havaitaan potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin tämän lain vastaista, Terveysturvakeskus-

33 §

Mielentilatutkimuksessa olleen matkat asuinpaikkaan

Jos mielentilatutkimukseen sairaalaan otettu henkilö, joka ei ole vangittuna eikä suorittamassa vankeusrangaistusta, poistetaan 18 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa sairaalasta, sairaala on velvollinen hänen niin halutessaan järjestämään tai kustantamaan hänen matkansa kotikuntalaisissa (201/1994) tarkoitettuun asuinpaikkaan.

Mitä 1 momentissa on säädetty, sovelletaan 19 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa erityishuoltoa antavaan toimintayksikköön.

33 a §

Toiminnan ja toimitilojen tarkastus

Sosiaali- ja terveysturvakeskus voi tarkastaa kunnan ja kuntayhtymän sekä valtion mielisairaaloiden tässä laissa tarkoitetun toiminnan sekä toiminnan järjestämisessä käytettävät toimintayksiköt ja toimitilat silloin, kun tarkastuksen tekemiseen on perusteltu syy. Sosiaali- ja terveysturvakeskus voi lisäksi perustellusta syystä määrätä aluehallintoviraston tekemään tarkastuksen. Tarkastus voidaan tehdä ennalta ilmoittamatta.

Poliisin on tarvittaessa annettava Sosiaali- ja terveysturvakeskukselle tai aluehallintovirastolle virka-apua tarkastuksen suorittamiseksi.

33 b §

Epäkohtien korjaaminen

Jos mielenterveystyön järjestämisessä tai toteuttamisessa havaitaan potilasturvallisuutta vaarantavia puutteita tai muita epäkohtia taikka toiminta on muutoin tämän lain vastaista, Sosiaali- ja terveysturvakeskus-

vakeskus tai lääninhallitus voi antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava. Jos potilasturvallisuus sitä edellyttää, toiminta voidaan määrätä välittömästi keskeytettäväksi taikka toimintayksikön, sen osan tai laitteen käyttö kieltää välittömästi.

Terveysdenhuollon oikeusturvakeskus tai lääninhallitus voi velvoittaa kunnan tai kuntayhtymän noudattamaan 1 momentissa tarkoitettua määräystä sakon uhalla tai uhalla, että toiminta keskeytetään, taikka että toimintayksikön, sen osan tai laitteen käyttö kielletään.

Terveysdenhuollon oikeusturvakeskuksen ja lääninhallituksen päätöstä toiminnan keskeyttämisestä taikka toimintayksikön, sen osan tai laitteen käytön kieltämisestä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske lääkelaissa (395/1987) eikä terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista annetussa laissa (1505/1994) tarkoitettua toimintaa, joiden mukaisesta valvonnasta vastaa Lääkelaitos. Jos Terveysdenhuollon oikeusturvakeskus tai lääninhallitus on valvonnassaan havainnut lääkehuoltoa taikka terveydenhuollon laitteita tai tarvikkeita koskevia puutteita tai muita epäkohtia, niistä on ilmoitettava Lääkelaitokselle.

33 c §

Huomautus ja huomion kiinnittäminen

Jos mielenterveystyön ohjauksen ja valvonnan yhteydessä todetaan, että kunta tai kuntayhtymä on tämän lain mukaista toimintaa järjestäessään tai toteuttaessaan menettänyt virheellisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, voi Terveysdenhuollon oikeusturvakeskus ja lääninhallitus antaa kunnalle tai kuntayhtymälle tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle virkamiehelle huomautuksen vastaisen varalle.

Terveysdenhuollon oikeusturvakeskus ja

ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi antaa määräyksen puutteiden korjaamisesta tai epäkohtien poistamisesta. Määräystä annettaessa on asetettava määräaika, jonka kuluessa tarpeelliset toimenpiteet on suoritettava. Jos potilasturvallisuus sitä edellyttää, toiminta voidaan määrätä välittömästi keskeytettäväksi taikka toimintayksikön, sen osan tai laitteen käyttö kieltää välittömästi.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi velvoittaa kunnan, kuntayhtymän tai valtion mielisairaalan noudattamaan 1 momentissa tarkoitettua määräystä sakon uhalla tai uhalla, että toiminta keskeytetään, taikka että toimintayksikön, sen osan tai laitteen käyttö kielletään.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston ja aluehallintoviraston päätöstä toiminnan keskeyttämisestä taikka toimintayksikön, sen osan tai laitteen käytön kieltämisestä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei muutoksenhakuviranomainen toisin määrää.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske lääkelaissa (395/1987) tarkoitettua toimintaa, jonka valvonnasta vastaa Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus. Jos Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto on valvonnassaan havainnut lääkehuoltoa koskevia puutteita tai muita epäkohtia, niistä on ilmoitettava Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuselle.

33 c §

Huomautus ja huomion kiinnittäminen

Jos mielenterveystyön ohjauksen ja valvonnan yhteydessä todetaan, että kunta, kuntayhtymä tai valtion mielisairaala on tämän lain mukaista toimintaa järjestäessään tai toteuttaessaan menettänyt virheellisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi antaa kunnalle, kuntayhtymälle tai valtion mielisairaalalle tai virheellisestä toiminnasta vastuussa olevalle virkamiehelle huomautuk-

läänihallitus voivat, jos asia ei anna aiheita huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

Tässä pykälässä tarkoitettuun Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tai lääninhallituksen antamaan huomautukseen ja huomion kiinnittämiseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

sen vastaisen varalle.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto tai aluehallintovirasto voi, jos asia ei anna aiheita huomautukseen tai muihin toimenpiteisiin, kiinnittää valvottavan huomiota toiminnan asianmukaiseen järjestämiseen ja hyvän hallintotavan noudattamiseen.

Tässä pykälässä tarkoitettuun *Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tai aluehallintoviraston* antamaan huomautukseen ja huomion kiinnittämiseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastossa tämän lain voimaan tullessa vireillä olevat oikeuspsykiatriaan liittyvät asiat siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen käsiteltäviksi.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tekemät oikeuspsykiatriaan liittyvät sopimukset ja sitoumukset sekä niistä johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät tämän lain voimaan tullessa Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitokselle.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

3.

Laki**Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta 31 päivänä lokakuuta 2008 annetun lain (668/2008) 2 §:n 1 momenttiin uusi 4 a kohta, lakiin uusi 3 a § sekä 5 §:ään uusi 5 ja 6 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

Tehtävät

Laitoksen tehtävänä on:

4 a) huolehtia oikeuslääketieteeseen ja oikeuspsykiatriaan kuuluvista tehtävistä siten kuin niistä erikseen säädetään;

3 a §

Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksessa on oikeuspsykiatristen asioiden lautakunta.

Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnassa käsitellään ja ratkaistaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 45 §:ssä tarkoitetut henkilön mielentilaa tai vaarallisuutta koskevat lausuntoasiat, asiat, jotka koskevat rikoksesta syytetyn tai epäillyn taikka mielentilansa vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätetyn henkilön määräämistä psykiatriseen sairaalahoitoon tai hoidettavaksi erityishuoltolaitoksessa sekä asiat, jotka koskevat tällaisen hoidon lopettamista.

Oikeuspsykiatristen asioiden lautakunnassa on puheenjohtaja, jonka tulee olla Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen virkamies, jolla on tehtävässä tarvittava asiantuntemus, kolme muuta jäsentä sekä heistä

jokaisella yksi tai useampi henkilökohtainen varajäsen. Jäsenistä yhden tulee edustaa oikeustieteellistä ja kahden psykiatrista asiantuntemusta. Psykiatrista asiantuntemusta edustavista jäsenistä toisen tulee edustaa lisäksi kunnallista terveydenhuoltoa. Lisäksi lautakunnassa on kehitysvammahuollon asiantuntemusta edustava jäsen ja hänellä yksi tai useampi henkilökohtainen varajäsen. Käsiteltäessä henkilön määräämistä hoidettavaksi erityishuoltolaitoksessa kehitysvammahuollon asiantuntemusta edustava jäsen osallistuu asian käsittelyyn.

Lautakunnan asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä sekä toiminnan muusta järjestämisestä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

5 §

Tietojen ja näytteiden kerääminen ja käyttö

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella on oikeus saada maksutta sekä salassapitovelvollisuutta koskevien säännösten estämättä mielentilatutkimusten suorittamiseksi tarpeelliset tiedot valtion ja kunnan viranomaiselta sekä muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, Kansaneläkelaitokselta, Eläketurvakeskukselta, potilasvahinkolautakunnalta, eläkesäätiöltä ja muulta eläkelaitokselta, vakuutuslaitokselta, huoltotoimintaa tai sairaanhoitotoimintaa harjoittavalta yhteisöltä tai laitokselta sekä apteekilta.

Laitos voi antaa salassapitovelvollisuutta koskevien säännösten estämättä mielentilatutkimuksia suorittavalle laitokselle luvan saada maksutta mielentilatutkimusten suorittamiseksi välttämättömiä tietoja edellä 5 momentissa tarkoitetuilta tahoilta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

4.

Laki**Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta 31 päivänä lokakuuta 2008
 annetun lain (669/2008) 2 §:n 1 momentin 2 kohta, 3 § ja 6 §:n 3 momentti,
 seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Tehtävät

Viraston tehtävänä on huolehtia:

2) raskauden keskeyttämistä, steriloinnista, *oikeuspsykiatria*a, hedelmöityshoitoja, ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellistä käyttöä, lääketieteellistä tutkimusta ja *kuolemansyyn selvittämistä* koskevassa lainsäädännössä sille säädettyistä tehtävistä;

3 §

Lautakunnat

Virastossa on terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvontalautakunta, raskauden keskeyttämis- ja steriloinniasioiden lautakunta ja *oikeuspsykiatrien asioiden lautakunta*. Lautakuntien asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä sekä toiminnan muusta järjestämisestä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Ehdotus

2 §

Tehtävät

Viraston tehtävänä on huolehtia:

2) raskauden keskeyttämistä, steriloinnista, hedelmöityshoitoja, ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellistä käyttöä sekä lääketieteellistä tutkimusta koskevassa lainsäädännössä sille säädettyistä tehtävistä; sekä

3 §

Lautakunnat

Virastossa on terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvontalautakunta sekä raskauden keskeyttämis- ja steriloinniasioiden lautakunta. Lautakuntien asettamisesta, kokoonpanosta ja tehtävistä sekä toiminnan muusta järjestämisestä säädetään valtioneuvoston asetuksella.

6 §

Tietojen antaminen

Virastolla ja lääninhallituksilla on salassapitosäännösten estämättä oikeus luovuttaa toisilleen 2 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamisessa tarvittavat tiedot ja selvitykset.

6 §

Tietojen antaminen

Virastolla ja *aluehallintovirastoilla* on salassapitosäännösten estämättä oikeus luovuttaa toisilleen 2 §:ssä tarkoitettujen tehtävien suorittamisessa tarvittavat tiedot ja selvitykset.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.
